

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ

1883. 830

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΤΟΙ

ΚΟΙΣ ΣΧΟΛΕΙΟΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΑΡΧΕΙΟΙΣ

ΜΑΘΗΤΕΥΟΥΣΗΣ

ΟΔΟΞΟΥ ΝΕΟΛΑΙΑΣ.

ΥΠΟ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤ. ΒΑΦΕΙΔΟΥ

Ἐγκρίσει τῆς ἑκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς
καὶ ἀδεία τοῦ ἐκ τῆς ἐκπαιδεύσεως Ἀυτοκρατ. ὑπουργείου
(Ἦν ἀριθμ. 408. 7 Τεμ. 1299).

55

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

ΤΥΠΟΣ Κ. Α. ΒΡΕΤΟΥ.

1883.

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τήκτραγίδα τῆς
Κεντρικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιπέτης καταδιώ-
κεται ὡς κλοπιμαῖον.

ΤΩ

ΒΑΣΤΩ ΜΟΙ ΠΑΤΡΙ

ΙΩΑΝΝΗ Π. ΒΑΦΕΙΔΗ

ΥΚΗΣ ΑΦΟΣΙΩΣΕΩΣ

ΕΛΑΧΙΣΤΟΝ ΔΕΙΓΜΑ

ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

Θ ΗΟΗΣΑΣ.

5

3

Ἄριθ. Πρωτ. 1858.

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΙΩΑΚΕΪΜ

Ἐπιθεδαιοῦ

Ἡ Κεντρικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ διελθοῦσα μετ' ἐπιστάσιαις τὴν ὑπὸ τοῦ παροσιο-
γιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου κ. Κων. Βαφείδου συν-
ταχθεῖσαν πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἐν τοῖς Ἀστι-
κοῖς Σχολείοις καὶ Σχολαρχείοις μαθητεούσης
γεωλαίας **ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΧΡΙ-
ΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΚΑΤΗΧΗΣΙΝ** καὶ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ.
πρωτοκόλλου 1858 αἰτήσεως αὐτοῦ πρὸς ἐξέτα-
σιν παραπεμφθεῖσαν αὐτῇ, εὔρε ταύτην ἰαν εὐ-
μέθοδον καὶ πρὸς ὄν συνετάχθη σκοπὸν πρόσφο-
ρον καὶ κατὰ πάντα κατάλληλον. Δι' ὃ ἐγκρι-
νοῦσα τὴν ἔκδοσιν ταύτης, συνίστησι τὴν εἰσαγω-

γήν και διδασκαλιαν αὐτῆς εἰς τὰ δὲ ἅ προώρι-
σται ὑπὸ τοῦ πανοσιολογιωτάτου συγγραφέως
Σχολεία.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῆ 9 Ἰουνίου 1883.

Ὁ Πρόεδρος

κ. α. αὐτοῦ

† Ὁ Μ. Πρωτοσύγκ. Ἰωακείμ.

Τὰ Μέλη

† Ὁ Εἰρηνοπούλωσ Φώτιος.

† Ὁ Μ. Ἀρχ. Κ. Δεληγιάννης.

† Ὁ Ἀρχιμανδρ. Παλαμάς.

† Ὁ Ἀρχιμανδρ. Πολύκαρπος.

Ὁ Γραμματεὺς

† Ὁ Μ. Ἀρχιμανδρ. Λεόντιος.

Τοῖς ἀναγνώσταις.

Ἐκκλησιαστικῇ προ-
ροίᾳ, τὰ καθήκοντα Πατριαρχικοῦ τῶν ἐν τῇ Ἀρχιεπι-
σκοπῇ Κων/πόλεως ἡμετέρων Σχολῶν Ἐπόπτον μετὰ
βαθυτάτης παρατήρησα θλίψεως, ὅτι μεταξὺ τῶν πολ-
λῶν καὶ ποικίλων ἐλλείψεων, ὅσαι ἐν αὐταῖς ὑπάρχουσι
καὶ τὴν ὀρθὴν καὶ καροικὴν τῆς ἡμετέρας ὁμογε-
ροῦς νεολαίας μὲν παρακωλύουσι, σπουδαίαν κα-
τέχει θέσιν ἢ περὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν
λεγομένων μαθημάτων παρατηρουμένη, καὶ ἥτις προέρ-
χεται, τοῦτο μὲν ἐκ τῆς μὴ ἐκτιμήσεως τῆς μεγάλης
αὐτῶν σπουδαιότητος καὶ τῆς μικρᾶς κατὰ συνέπειαν προσ-
οχῆς καὶ σημασίας τῆς εἰς αὐτὰ παρεχομένης, τοῦτο δὲ
ἐκ τῆς ἐλλείψεως καλῶς καὶ καταλλήλως συντεταγμέ-
νων ἐγχειριδίων. Τὴν σπουδαίαν παρ' ἡμῶν ταύτην ἐλ-
λειψιν ἀπομαρτυροῦν ὅπως τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἀναπληρώσω καὶ δώ-
σω οὕτω ζωῆς τινα εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν τῆς
ὁμογεροῦς νεολαίας μὲν παρακωλύουσι, τὴν βάσιν ταύτην καὶ τὸ
θεμέλιον πάσης ἀλλῆς μορφώσεως καὶ ἐκπαίδευσως, συν-
εταξα τὴν παροῦσαν Στοιχειώδη Ὀρθόδοξον Χριστιανικὴν
Κατήχησιν. Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο προορίσας πρὸς διδα-
σκαλίαν τῶν ἐν τοῖς Σχολαρχείοις καὶ τοῖς καλῶς κα-

τηρτισμένοις Δημοτικοῖς Σχολείοις μαθητευόντων, προσεπάθησα γὰ κατὰρτίσω ὅσον οἶόν τε κατάλληλον πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ προορισμὸν αὐτοῦ, ἀποφεύγων μὲν πᾶν ὅ,τι μὴ ἔχον ἄμεσον πρὸς τὸ κύριον ἀντικείμενον σχέσιν ἠδύνατο γὰ ἐπιφέρει σύγχυσιν εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ μαθητοῦ, ἐκθέτων δὲ σαφῶς, διὰ γλώσσης εὐλήπτου καὶ καταλλήλου ἐν ἐσωτερικῇ συρραφείᾳ καὶ ἔργῳ, πᾶν τὸ οὐσιῶδες καὶ ἀναγκαῖον. Συμπληρώσας δ' αὐτὸ τῇ τοῦ Θεοῦ βοήθειᾳ καὶ παρουσιάσας εἰς τὴν εὐμενῆ κρίσιν τῆς Σεβαστῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ λαβὼν τὴν ἐπίδομασιν καὶ ἔγκρισιν αὐτῆς παραδίδωμι τῇ ὁμογενεῖ νεολαίᾳ ἐνεπιστῶν, ὅτι ἔκ ἀλυσιτελῆς πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν αὐτῆς μόρφωσιν παρέχω αὐτῇ μέσον.

Ἐν Κωνσταντινῶν τῇ 20 Ἰουλίου 1883.

ὁ Ἀρχιμανδρίτης

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΦΕΙΔΗΣ.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Τί λέγεται ὀρθόδοξος χριστιανική Κατήχησις ;

Ὁρθόδοξος Χριστιανική κατήχησις λέγεται ἡ θρησκευτική διδασκαλία τὴν ὁποίαν προβάλλει εἰς ἡμᾶς ἡ μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία καὶ τῆς ὁποίας σκοπὸς εἶναι νὰ διδάξῃ ἡμᾶς τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν καὶ τί πρέπει νὰ πράττωμεν ὅπως κατασταθῶμεν ἀληθινοὶ χριστιανοὶ καὶ ἀπολαύσωμεν τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ μακαριότητα.

Τί εἶναι ἡ θρησκεία ;

Θρησκεία εἶναι ἡ ἔμφυτος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου τάσις πρὸς τὸν Θεόν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος παραδεχόμενος τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ πιστεύει εἰς αὐτόν, σέβεται καὶ λατρεύει αὐτόν, καὶ συμμορφοῦται πρὸς τὸ ἅγιον αὐτοῦ θέλημα.

Πόσων εἰδῶν θρησκεῖται ὑπάρχουσι ;

Τὰ διάφορα εἶδη τῶν θρησκειῶν, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τῶν

παλαιῶν χρόνων ὑπάρχουσι δύνανται νὰ συγκεφαλαιωθῶσιν εἰς τὰ ἐξῆς τρία α΄.) εἰς τὴν θρησκείαν τῆς πολυθείας καὶ εἰδωλολατρείας, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἀπολέσας τὴν περὶ τοῦ ἐνὸς ἀληθινοῦ Θεοῦ ἔννοιαν, ἐθεοποίησε διάφορα τῆς φύσεως ὄντα καὶ κατασκευάσας εἰδῶλα καὶ ἀγάλματα αὐτῶν ἐλάτρευεν αὐτὰ ὡς θεούς· β΄.) εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν ἐκλεκτὸν αὐτοῦ Ἑβραϊκὸν λαόν, ὅπως δι' αὐτῆς προπαρασκευάσῃ αὐτὸν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ μέλλοντος Σωτῆρος καὶ Λυτρωτοῦ τοῦ κόσμου· γ΄.) εἰς τὴν χριστιανικὴν, τὴν ὁποίαν ἐλθὼν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὅπως σώσῃ τὸν κόσμον παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς.

Πῶς ἄλλως λέγεται ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ;

Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία καλουμένη οὕτω ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καλεῖται καὶ ἀποκεκαλυμμένη ἡ θρησκεία ἐξ ἀποκαλύψεως, διότι πᾶν τὸ περιεχόμενον αὐτῆς δὲν εἶναι προῖον τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς ἀλλ' ἀπεκαλύφθη εἰς ἡμᾶς, ἥτοι ἐφανερώθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶναι διὰ τοῦτο ἡ μόνη ἀληθὴς καὶ τελεία, ὡς ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Ποῖαι αἱ πηγαὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ;

Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, ὡς θρησκεία ἐξ ἀποκαλύψεως, ἔχει ὡς πηγὴν ἐκ τῆς ὁποίας ἀντλεῖ τὰς διδασκαλίας αὐτῆς τὴν θείαν ἀποκάλυψιν, ἥτοι τὸν λόγον

τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου οὗτος ηὐδόκησε νὰ φανερώσῃ εἰς ἡμᾶς τὰς διδασκαλίαις ταύτας.

Πῶς διεσώθη μέχρις ἡμῶν ἡ θεία αὕτη ἀποκάλυψις;

Ἡ θεία ἀποκάλυψις διεσώθη μέχρις ἡμῶν κατὰ δύο τρόπους, τὸ μὲν προφορικῶς καὶ διὰ ζώσης φωνῆς, τὸ δὲ διὰ τῆς γραφῆς, διὰ τοῦτο μερικώτερον πηγὰς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἔχομεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν ἄγραφον λόγον τοῦ Θεοῦ, ἥτοι τὴν ἱερὰν παράδοσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν γραπτὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἥτοι τὴν ἁγίαν Γραφήν.

Ποία ἡ ἀνάγκη καὶ τὸ κῦρος τῆς ἱερᾶς παραδόσεως;

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἱερᾶς παραδόσεως, τοῦ ἀρχικοῦ τούτου τρόπου τῆς μεταδόσεως τοῦ θείου λόγου, εἶναι μεγάλη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, ἥτις εἶναι ὁ μόνος αὐτῆς φύλαξ καὶ ἐρμηνευτής· διότι ἐν αὐτῇ δυνάμεθα νὰ εὐρωμεν πᾶν ὅ,τι παρελείφθη ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, δι' αὐτῆς νὰ χειραγωγηθῶμεν εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ εἰς τὴν κανονικὴν τέλεσιν τῶν μυστηρίων. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἀπόστολοι μέγα κῦρος ἀπονέμοντες εἰς τὴν ἱερὰν παράδοσιν παρήγγελλον εἰς τοὺς πιστοὺς νὰ τηρῶσι τὰς παραδόσεις ὅπως καὶ τὰς ἁγίας Γραφάς: ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήριετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν. (β'. Θεσσαλ. 2, 15).

Τί λέγεται ἁγία Γραφή καὶ εἰς πόσα μέρη διαιρεῖται;

Ἁγία Γραφή ὀνομάζονται τὰ βιβλία ἐκεῖνα, τὰ

ὅποια ἐγράφησαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἔμπνευσιν καὶ ἐπι-
στασίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ χειρὸς ἐκλεκτῶν
τοῦ Θεοῦ ἀνδρῶν, ὅποιοι ἦσαν οἱ Προφῆται καὶ οἱ
Ἀπόστολοι. Τὰ βιβλία ταῦτα διαιροῦνται εἰς δύο τμή-
ματα, εἰς τὰ γραφέντα πρὸ τῆς ἐλευσεως τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ περιέχοντα τὴν ἱστορίαν τοῦ
Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καὶ τὰς εἰς αὐτὸν δοθείσας ἐπαγγελίας
περὶ τοῦ μέλλοντος Σωτῆρος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους,
καὶ εἰς τὰ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος γραφέντα
καὶ περιέχοντα τὴν ἱστορίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ
τὰς διδασκαλίας, ὅσας παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς πρὸς σω-
τηρίαν ἡμῶν. Τὰ δύο ταῦτα τμήματα ὀνομαζόνται
τὸ μὲν *α'*. *Παλαιὰ Διαθήκη*, τὸ δὲ *β'*. *Καὶνὴ Διαθήκη*,
καθ' ὅσον χρησιμεύουσιν ὡς ἡ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου
συνθήκη τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς ὁ ἀνθρώπος δύναται νὰ ἐπι-
τύχη τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ.

Πόθεν δείκνυται ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ τελειότης τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ;

Ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ τελειότης τῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παραδοθείσης εἰς ἡμᾶς θρησκείας δείκνυται πρῶτον ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς, ἐκ τῶν δογματικῶν δηλ. καὶ ἠθικῶν ἀληθειῶν τὰς ὁποίας αὕτη περιέχει, διότι αὗται εἶναι τοσοῦτον ὑψηλαί, τέλειαι καὶ καθαραί, ὥστε μαρτυροῦσι σαφῶς, ὅτι μὴ οὔσαι προῖον καὶ ἐπινόημα τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς ἐπήγασαν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο ἀποδεικνύεται δεύ-

τερον ἐκ τῶν προφητειῶν καὶ θαυμάτων· διότι ὅπως τὸ νὰ προβλέπη τις τὰ μέλλοντα καὶ νὰ προλέγη ταῦτα ἀκριβῶς καὶ νὰ ἐνεργῇ θαύματα δὲν εἶναι ἔργον ἀνθρώπινον, ἀλλὰ θεῖον· οὕτω καὶ ἡ θρησκεία τῆς ὁποίας ἀρχὴ καὶ τέλος εἶναι ἡ προφητεία καὶ τὸ θαῦμα δὲν δύναται νὰ ἦναι ἀνθρωπίνη, ἐπομένως ἀτελής, ἀλλὰ θεία, τουτέστι ἀληθῆς καὶ τελεία.

Ποίαν ἄλλην ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας καὶ θειότητος τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ἔχομεν;

Ἐτέραν ἀπόδειξιν ἔχομεν τὴν ταχεῖαν εἰς τὸν κόσμον διάδοσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Διότι μόνῃ ἡ ἀλήθεια αὐτῆς καὶ ἡ ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσα θεία δύναμις δύναται νὰ ἐξηγήσῃ πῶς δώδεκα Ἀπόστολοι ληφθέντες ἐκ μέσου ἀνθρώπων πτωχῶν, ἀμαθῶν καὶ εὐτελοῦς τάξεως, ἠδυνήθησαν τόσον ταχέως νὰ μεταδώσῃ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου εἰς πάντα τὸν κόσμον καὶ νὰ καθυποτάξῃ διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν εἰς τὸν Χριστὸν τοὺς δυνατοὺς καὶ σοφοὺς, τοὺς πλουσίους καὶ βασιλεῖς τοῦ κόσμου, καὶ ταῦτα ἐν μέτρῳ μυρίων προσκομιμάτων καὶ διαφόρων ἀγρίων διωγμῶν.

Εἰς πόσα μέρη διαιρεῖται ἡ χριστιανικὴ Κατήχησις;

Ἡ χριστιανικὴ Κατήχησις, ὡς διδασκαλία θρησκευτικὴ περὶ τοῦ τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν καὶ τί πρέπει νὰ πράττωμεν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ μακαριότητος, διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον πραγματεύεται περὶ τῶν δογματικῶν ἐκείνων ἀ-

ληθειῶν, τὰς ὁποίας ἕκαστος τῶν χριστιανῶν ὀφείλει
νὰ παραδέχεται ἄνευ δισταγμοῦ καὶ νὰ ὁμολογῇ, τὸ δὲ
δεύτερον περὶ τῶν ἠθικῶν ἀληθειῶν, πρὸς τὰς ὁποίας
ὀφείλει νὰ ρυθμίσῃ τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ, ὅ-
πως ἦναι χριστιανὸς πράγματι, οὐχὶ δὲ μόνον ὀνόματι.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΝ.

Ποῦ ἐμπεριέχονται ἐν περιλήψει τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ;

Τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἦτοι αἱ ἀλήθειαι ἐκεῖναι τὰς ὁποίας ἕκαστος ἀληθῆς χριστιανὸς πρέπει νὰ πιστεύῃ καὶ ὁμολογῇ εἰς σωτηρίαν, ἐμπεριέχονται συνοπτικῶς καὶ ἐν περιλήψει εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, τὸ ὁποῖον συνέταξε μὲν ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ 325 συνελθοῦσα πρώτη οἰκουμενικὴ Σύνοδος, συνεπλήρωσε δὲ ἡ ἐν Κων]πόλει τὸ 381 συνελθοῦσα δευτέρα οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

Ποῖον τὸ περιεχόμενον τοῦ Συμβόλου καὶ εἰς πόσα ἄρθρα διαιρεῖται ;

Τὸ περιεχόμενον τοῦ Συμβόλου τούτου διαιρούμενον εἰς δώδεκα ἄρθρα ἔχει ὡς ἑξῆς·

Ἄρθ. α΄. Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

β΄. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα

πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

γ'. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

δ'. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

ε'. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.

ς'. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.

ζ'. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

η'. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.

θ'. Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

ι'. Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

ια'. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

ιβ'. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ.

Τί μᾶς διδάσκει τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως;

Τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως μᾶς διδάσκει ὅτι ὑπάρχει εἰς καὶ μόνος ἀληθινὸς Θεός, ποιητῆς καὶ δημιουργὸς σύμπαντος τοῦ ὄρατου καὶ ἀοράτου κόσμου, εἰς ὃν ὀφείλομεν νὰ πιστεύωμεν.

Πόθεν ἀποδεικνύεται ἡ ὑπαρξίς τοῦ Θεοῦ ;

Ἡ ἀλήθεια τῆς ὑπαρξέως τοῦ Θεοῦ, ὄντος ἀπειροτελείου καὶ παντοδυναμού, μαρτυρουμένη σαφῶς ὑπὸ τῆς ἁγίας Γραφῆς, δύναται νὰ ἀποδειχθῇ οὐ μόνον ἐκ τῆς ὑπαρξέως τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις βεβαίως δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρχη ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς μαρτυρίας τῆς ἐν ἡμῖν συνειδήσεως· διότι ὅταν πράττωμεν τὸ ἀγαθόν, αἰσθανόμεθα ἐσωτερικὴν χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν, ὅταν δὲ πράττωμεν τὸ κακὸν αἰσθανόμεθα λύπην καὶ μεταμέλειαν. Ἡ ἐσωτερικὴ αὕτη φωνὴ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύει, εἰ μὴ ὅτι ὑπάρχει ὑψιστόν τι ὄν, ὁ Θεός, ὅστις ἐνεφύτευεν εἰς ἡμᾶς τὸ αἶσθημα τοῦτο, ὅπερ ὑπαγορεύει μὲν καὶ ἐπιδοκιμάζει τὸ ἀγαθόν, ἀπαγορεύει δὲ καὶ κατακρίνει τὸ κακόν.

Πόθεν δεύτερον ἀποδεικνύεται ἡ ὑπαρξίς τοῦ Θεοῦ ;

Ἡ ὑπαρξίς τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ ἀποδειχθῇ δεύτερον ἐκ τῆς ὑπαρξέως τοῦ περικυκλοῦντος ἡμᾶς κόσμου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ παρατηρουμένης τάξεως, ἁρμονίας καὶ σκοπιμότητος. Διότι καθὼς ὅταν βλέπωμεν κανονικὴν

τινα καὶ σκόπιμον οἰκοδομὴν λογικῶς σκεπτόμενοι ἀποδεχόμεθα καὶ οἰκοδόμον νοοῦντα καὶ βουλούμενον, οὕτω καὶ ὅταν ἀτενίσωμεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἴδωμεν τὴν ἐν αὐτῷ τάξιν καὶ ἁρμονίαν δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ τοιοῦτος κόσμος δὲν εἶναι τυχαῖος, ἀλλ' ὅτι ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ πανσόφου καὶ παντοδυναμοῦ Θεοῦ.

Πόθεν ἀποδεικνύεται τρίτον ἡ ὑπαρξίς τοῦ Θεοῦ ;

Ἡ ὑπαρξίς τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ ἀποδειχθῇ τρίτον ἐκ τῆς ὁμολογίας σύμπαντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, θέλομεν ἴδῃ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐν πάσῃ ἐποχῇ, ἐν οἰαδήποτε πνευματικῇ καταστάσει καὶ ἂν εὐρίσκοντο, σοφοὶ καὶ ἀπαίδευτοι, πολιτισμένοι καὶ βάρβαροι, ὠμολόγουν τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ, τοῦτο δὲ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει εἰμὴ ὅτι τὸ κοινὸν τοῦτο αἴσθημα εἶναι ἔμφυτον, ὅτι ἐνεφυτεύθη εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπομένως εἶναι ἀληθές.

Τί ἐστὶ Θεός ;

Ὁ Θεὸς κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς εἶναι ὃν πνευματικόν, ἀμέτοχον πάσης οἰασδήποτε ὕλης, πεπρωτισμένον δι' ἀπείρων καὶ ἐξόχων τελειότητων, οἷον τῆς αἰδιότητος, τῆς ἀγιωσύνης, τῆς ἀγαθότητος, τῆς παντογνωσίας, τῆς παντοδυναμίας, τῆς πανταχοῦ παρουσίας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς μακαριότητος κ.τ.λ.

Διατί ὁ Θεὸς καλεῖται ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως Πατήρ; :
 Διὰ τῆς ὀνομασίας ταύτης τὴν ὁποίαν τὸ σύμβολον
 τῆς πίστεως ἀποδίδει εἰς τὸν Θεὸν θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ
 ὅτι ὁ εἷς κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν Θεὸς εἶναι τρια-
 δικὸς κατὰ τὰ πρόσωπα, Πατήρ, Υἱὸς καὶ ἅγιον
 Πνεῦμα, Τριάς ὁμοούσιος καὶ ἀδιαίρετος, οὕτως ὥστε
 καὶ ὁ Πατήρ εἶναι Θεός, καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι Θεός καὶ τὸ
 ἅγιον Πνεῦμα εἶναι Θεός, χωρὶς ὅμως ἐξ αὐτῶν νὰ ἀπο-
 τελῶνται τρεῖς Θεοί, ἀλλ' εἷς καὶ μόνος ἐν τριάδι ὑμνού-
 μενος καὶ προσκυνούμενος Θεός.

Κατὰ τί διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων τὰ τρία πρόσωπα τῆς
 ἁγίας Τριάδος ;

Κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν αὐτῶν οὐδεμία διά-
 κρισις καὶ διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν προσώπων τῆς
 ἁγίας Τριάδος, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ αὐτὴ τιμὴ, προσκύ-
 νησις καὶ λατρεία ἀνήκει εἰς αὐτά, καὶ ὅπως πιστεύο-
 μεν καὶ τιμῶμεν τὸν Πατέρα, ὀφείλομεν νὰ πιστεύωμεν
 καὶ νὰ τιμῶμεν καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὑπάρ-
 χει ὅμως διάκρισις καὶ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν ὅσον ἀφορᾷ
 τὰ προσωπικὰ αὐτῶν ιδιώματα, καθ' ὅσον ὁ μὲν Πατήρ
 εἶναι ἄκτιστος καὶ ἀγέννητος, ὁ δὲ Υἱὸς εἶναι μὲν καὶ
 αὐτὸς ἄκτιστος, ἀλλὰ γεννᾶται παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ
 δὲ ἅγιον Πνεῦμα ἄκτιστον ὄν καὶ αὐτὸ ἐκπορεύεται ἐκ
 τοῦ Πατρὸς, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ὅπως δογματίζου-
 σιν οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι. (Ἰωάν. 15', 26).

Τί μᾶς διδάσκει τὸ σύμβολον τῆς πίστεως περὶ τοῦ κόσμου;
 "Ὅτι σύμπας ὁ κόσμος καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ ὄρατὰ

καὶ ἀόρατα δὲν ὑπάρχουσιν ἀφ' ἑαυτῶν, οὐδὲ εἶναι προῖον τῆς τύχης, ἀλλ' ὅτι ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ παναγάθου καὶ παντοδυναμοῦ Θεοῦ· ἐδημιούργησε δὲ αὐτὰ ὁ Θεὸς οὐχὶ διότι εἶχεν ἀνάγκην τινὰ αὐτῶν, διότι ὁ Θεός, ὡς Ὁν παντέλειον, οὐδενὸς ἔχει ἀνάγκην, ἀλλ' ἐξ ἰδίας ἀγαθότητος, ἵνα καταστήσῃ καὶ ἕτερα ὄντα μέτοχα τῆς μακαριότητος αὐτοῦ· διὰ τοῦτο δὲ καὶ δημιουργήσας τὸν κόσμον δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν εἰς τὴν ἰδίαν τύχην, ἀλλὰ προνοεῖ περὶ τῆς συντηρήσεως αὐτοῦ καὶ κυβερνᾷ αὐτὸν κατευθύνων ἐν ἕκαστον τῶν δημιουργημάτων εἰς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ.

Πῶς καὶ κατὰ τίνα τάξιν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον;

Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον ἐκ τοῦ μηδενὸς διὰ μόνης τῆς ἐλευθέρας αὐτοῦ θελήσεως καὶ παντοδυναμίας· καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐδημιούργησε τὸν ἀόρατον καὶ πνευματικὸν κόσμον, ἦτοι τοὺς ἀγγέλους, ἔπειτα δὲ τὸν ὕλικόν καὶ ὁρώμενον κόσμον καὶ τελευταῖον τὸν ἀνθρώπον.

Τί ἐννοοῦμεν ὑπὸ τὸν ἀόρατον κόσμον καὶ πόσων εἰδῶν εἶναι οὗτος;

Ἀόρατον κόσμον λέγοντες ἐννοοῦμεν τοὺς ἀγγέλους, οἵτινες εἶναι πνεύματα ἄϋλα καὶ ἀσώματα πεπροικισμένα μὲ νοῦν καὶ ἐλευθέραν θέλησιν· οἱ ἀγγελοὶ οὗτοι ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀγαθοὶ καὶ τέλειοι εἰς τὸ εἶδος αὐτῶν, ἀκολούθως ὁμῶς ἕνεκα ἀπειθείας εἰς τὸ

θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστασίας κατ' αὐτοῦ, διεκρίθησαν εἰς δύο τάξεις, εἰς τοὺς ἀγαθοὺς ἀγγέλους καὶ εἰς τοὺς πονηροὺς, ἤτοι τὸν διάβολον καὶ τοὺς δαίμονας.

Ποῖον τὸ ἔργον τῶν ἀγαθῶν ἀγγέλων καὶ ποῖον τὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων;

Τὸ μὲν ἔργον τῶν ἀγαθῶν ἀγγέλων εἶναι νὰ δοξολογῶσι τὸν Θεὸν καὶ νὰ ὑπηρετῶσιν αὐτὸν προνοοῦντα ἐν γένει μὲν ὑπὲρ τοῦ κόσμου, ἰδίως δὲ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, τὸ δὲ ἔργον τῶν πονηρῶν πνευμάτων εἶναι νὰ προσπαθῶσι πάντοτε νὰ βλάψωσι τὸν ἄνθρωπον, σύροντες αὐτὸν διὰ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης εἰς τὸ κακὸν καὶ τὴν ἁμαρτίαν.

Εἰς πόσας ἡμέρας ἔκτισεν ὁ Θεὸς τὸν ὄρατὸν κόσμον;

Ὁ Θεὸς ἔκτισεν ἅπαντα τὸν ὄρατὸν κόσμον εἰς διάστημα ἑξ ἡμερῶν κατὰ τὴν ἐξῆς τάξιν· τὴν πρώτην ἡμέραν ἔκτισε τὸ φῶς, τὴν δευτέραν τὸ στερέωμα, τὴν τρίτην διεχώρισε τὰ ὕδατα ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, καὶ συνήθροισεν αὐτὰ εἰς συναγωγὴν μίαν, ἣτις ὠνομάσθη θάλασσα, ἡ δὲ ξηρὰ παρήγαγε τὰ φυτὰ, τὴν τετάρτην ἔκτισεν ὁ Θεὸς τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, τὴν πέμπτην τὰ διάφορα γένη τῶν πτηνῶν, ἔρπετων καὶ τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, τὴν δὲ ἕκτην τὰ τετράποδα καὶ λοιπὰ ζῶα καὶ τελευταῖον τὸν ἄνθρωπον.

Πῶς ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τί ἐξάγεται ἐκ τούτου;

Ὁ Θεὸς ἀφ' οὗ ἔκτισε τὸν κόσμον, ἔπλασεν ἐπὶ τέλους τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ.

προέβη δὲ εἰς τὴν πλάσιν αὐτοῦ οὐχὶ δι' ἀπλοῦ μόνον κελεύσματος ὅπως ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῶν λοιπῶν ὄντων, ἀλλὰ μετ' ἰδιαιτέρας φροντίδος, καθ' ὅσον πρῶτον μὲν ἔπλασε τὸ σῶμα αὐτοῦ λαβὼν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, ἔπειτα δὲ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ οὕτως ἀπετελέσθη ὁ ἄνθρωπος, εἰς ὃν ἔπειτα ἔδωκε σύντροφον καὶ βοηθὸν τὴν ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ πλασθεῖσαν γυναῖκα. Τὰς ἐκφράσεις ὁμῶς ταύτας, ὅτι δηλ. ἔλαβεν ὁ Θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου πνοὴν ζωῆς δὲν πρέπει νὰ νοῶμεν ὑλικῶς καὶ κατὰ γράμμα καὶ νὰ ἀποδίδωμεν ἐπομένως μέλη καὶ σωματικὰς ἐνεργείας εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ πνευματικῶς, ὡς σημαίνουσας δηλ. ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἰδιαιτέραν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἣν ἔλαβε κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἀνωτέρου καὶ τελειότερου τῶν ἐπιγείων τοῦ Θεοῦ δημιουργημάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ σύνθετον τῆς οὐσίας καὶ φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι δηλ. οὗτος δὲν ἔχει μόνον σῶμα ὑλικὸν καὶ ὀρατὸν, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν αἴθλον καὶ ἀθάνατον.

Τί σημαίνει τὸ ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ;

Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς πλάσας τὸν ἄνθρωπον ἐπρόϊκισεν αὐτὸν δι' ὅλων τῶν πνευματικῶν τελειοτήτων, δι' ὧν κοσμεῖται ὁ ἴδιος, ἀλλ' εἰς βαθμὸν πολὺ κατώτερον, οἷον διὰ τοῦ λογικοῦ, τοῦ ἐλευθέρου καὶ αὐτεξουσίου, τοῦ κυριαρχικοῦ καὶ τῶν λοιπῶν πνευματικῶν

προσόντων, δι' ὧν νὰ δύναται βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τελειοποιούμενος νὰ ἐξομοιωθῆ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ κατὰ τὰ ἠθικὰ αὐτοῦ προσόντα, ἤτοι τὴν εὐθύτητα τοῦ νοός, τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, τὴν ἀγιότητα τῆς θελήσεως, καὶ οὕτω καταστῆ εὐτυχῆς καὶ μακάριος.

Ποίαν πρόνοιαν ἔλαβεν ὁ Θεὸς περὶ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν πλάσιν αὐτοῦ;

Ὁ Θεός, ἀφοῦ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐπροίκισεν αὐτὸν δι' ἐξόχων πνευματικῶν πλεονεκτημάτων, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὸν μέγαν αὐτοῦ προορισμόν, νὰ καταστῆ δηλ. μακάριος, δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν εἰς τὴν ἰδίαν τύχην, ἀλλ' ἔλαβεν ἰδιάζουσαν περὶ αὐτοῦ πρόνοιαν, καθ' ὅσον πρῶτον μὲν εἰσήγαγεν αὐτὸν πρὸς κατοικίαν εἰς τὸν *Παράδεισον*, κῆπον δηλ. τερπνότατον, ὃν αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐφύτευσε ἐν Ἐδέμ, δεύτερον δὲ ἔδωκεν αὐτῷ ἐντολήν, ἵνα οὗτος, ὡς αὐτεξούσιος καὶ ἐλεύθερος, οἴκοθεν καὶ ἐξ ἰδίας προαιρέσεως τελειοποιούμενος ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπακοῇ καὶ παγιούμενος ἐν τῷ ἀγαθῷ διὰ τῆς ἐνασκήσεως τῆς θελήσεως αὐτοῦ, ἀπολαύσῃ τὴν θείαν ἀγάπην καὶ μακαριότητα κατ' ἀξίαν καὶ ὡς ἀμοιβὴν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὑπακοῆς καὶ ὑποταγῆς αὐτοῦ.

Εἰς τί συνίστατο ἡ πρὸς τὸν ἄνθρωπον δοθεῖσα ἐντολή;

Ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθεῖσα εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐντολή συνίστατο εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς βρώσεως τοῦ καρποῦ τοῦ ἐν τῷ *Παραδείσῳ* δένδρου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ

πονηρόν· τὸ δένδρον τοῦτο ὠνομάσθη οὕτως οὐχὶ διότι εἶχεν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ιδιότητα καὶ τὴν δύναμιν τοῦ νὰ παρέχῃ τὴν γνῶσιν ταύτην, ἀλλὰ διότι ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὄργανον καὶ μέσον, δι' οὗ ὁ ἄνθρωπος θὰ ἐλάμβανε γνῶσιν τοῦ καλοῦ, ὅπερ θὰ ἀπήλαυεν ἐμμένων πιστὸς εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅπερ θὰ προήρχετο εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς παραβάσεως αὐτῆς.

Πῶς προσηνέχθη ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ Θεοῦ ;

Ὁ ἄνθρωπος ἔχων ἀφθονώτατα τὰ πρὸς τροφήν ἐν τῷ παραδείσῳ ἠδύνατο βεβαίως νὰ τηρήσῃ τὴν ἐλαχίστην ταύτην καὶ ἐλαφρὰν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀτυχῶς ἐξ ἐγωΐσμοῦ καὶ φιληδονίας ὀρμώμενος ἐπείσθη μᾶλλον εἰς τοὺς λόγους τοῦ διαβόλου, ὅστις προσῆλθεν εἰς αὐτὸν ἐν μορφῇ ὄφειος καὶ εἶπεν εἰς αὐτὸν ὅτι διὰ τῆς βρώσεως τοῦ καρποῦ τοῦ δένδρου τούτου θὰ γείνη ὁμοίος τῷ Θεῷ, ἢ εἰς αὐτὸν τὸν Θεόν, ὅστις παρέσχεν εἰς αὐτὸν τσαύτας εὐεργεσίας, καὶ οὕτω παρέβη αὐτήν· διὰ δὲ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς ταύτης ἀπέβαλε τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀθωότητα, ἐστερήθη τῆς μακαριότητος καὶ χάριτος τοῦ Θεοῦ ἧς ἀπήλαυεν, ἔμαθεν ἐκ πείρας τὰ κακὰ τῆς ἁμαρτίας ἀποτελέσματα καὶ τέλος ὑπεβλήθη εἰς τὸν θάνατον καὶ τὰς λοιπὰς ταλαιπωρίας καὶ δυστυχίας.

Ποῖα τὰ ἀποτελέσματα τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς ταύτης διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος ;

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀδάμ παραβάσεως

τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἦσαν, ὅτι αἱ συνέπειαι τῆς ἁμαρτίας δὲν ἔστησαν μέχρις αὐτοῦ, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ ὡς τοῦ γενάρχου τῶν ἀνθρώπων μετεδόθησαν καὶ εἰς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος· διότι ὅπως ἐκ μεμολυσμένης πηγῆς φυσικῶς πηγάζουσιν ὕδατα μεμολυσμένα, οὕτως ἦτο ἐπόμενον καὶ ἐκ τοῦ ἁμαρτήσαντος Ἀδάμ, νὰ προέλθωσιν ἀπόγονοι ἁμαρτωλοὶ, ἐντεῦθεν καὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι κατέστησαν ὑπεύθυνοι καὶ τέκνα ὀργῆς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν θάνατον. Δι' ἐνὸς ἀνθρώπου, λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσηλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος. (Ῥωμ. 5, 12).

Ἦτο δυνατόν νὰ σωθῆ καὶ ἐλευθερωθῆ ὁ ἄνθρωπος μόνος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς ;

Ὁχι, τοῦτο ἦτο ἀδύνατον· ὁ ἄνθρωπος παραβάς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, διαφθείρας διὰ τῆς ἁμαρτίας ἅπασαν τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ καταστάς ὑπεύθυνος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἔπρεπεν ἢ νὰ μένη αἰωνίως μακρὰν τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τὴν κρίσιν καὶ ὀργὴν αὐτοῦ, ἢ αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ θαυμασίου τινὸς τρόπου νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ σώσῃ αὐτόν. †

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ἈΡΘΡΟΥ.

Τί μας διδάσκει τὸ δεύτερον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου ;

Τὸ δεύτερον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου μᾶς διδάσκει περὶ

τῆς θεότητος τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἦτοι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἐναντίον τοῦ Ἀρείου καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, οἵτινες ἀρνούμενοι τὴν θεότητα αὐτοῦ ἔλεγον ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ τῆς αὐτῆς μετὰ τοῦ Πατρὸς οὐσίας, ἀλλὰ κτίσμα.

Διατί ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καλεῖται Κύριος καὶ Ἰησοῦς Χριστός;

Κύριος καλεῖται ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὡς ἀληθινὸς καὶ κατὰ φύσιν Θεός, διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ παντὸς κυριαρχίαν αὐτοῦ. Ἰησοῦς δὲ ἦτοι Σωτὴρ ὠνομάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διότι εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς κατήλθεν ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος, ἵνα σώσῃ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῶν ὀλεθρίων αὐτῆς ἀποτελεσμάτων τὸ ἀνθρώπινον γένος. Χριστὸς δὲ ἦτοι κεχρισμένος ὠνομάσθη, διότι ὅπως τὸ πάλαι ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ οἱ προφῆται, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς ἐχρίοντο δι' ἐλαίου πρὸς ἐνίσχυσιν εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας αὐτῶν, οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐλθὼν ὅπως σώσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ μέλλων νὰ τελέσῃ τὸ μέγα τοῦτο ἔργον διὰ τῆς προφητικῆς, ἀρχιερατικῆς καὶ βασιλικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας ἐχρίσθη ἄνωθεν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Διατί ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καλεῖται Υἱὸς Θεοῦ μονογενῆς;

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς λέγεται Υἱὸς Θεοῦ μονογενῆς, διότι αὐτὸς ὁ μόνος εἶναι κατὰ φύσιν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ γεννηθεὶς ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ

ἐπομένως τῆς αὐτῆς οὐσίας μετὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες καλοῦνται μὲν πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς υἱοὶ Θεοῦ, ἀλλ' ἡ υἰότης αὕτη πρέπει νὰ νοηθῇ ἀποδιδομένη εἰς αὐτοὺς οὐχὶ κατ' οὐσίαν καὶ φύσει, ἀλλὰ μόνον κατὰ χάριν.

Τί σημαίνουνσιν αἱ λέξεις τοῦ Συμβόλου «δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο».

Αἱ λέξεις αὗται τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως σημαίνουνσιν ὅτι ὅπως ὁ Πατὴρ εἶναι δημιουργὸς τοῦ παντός, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι δημιουργὸς τοῦ παντός καὶ ἐπομένως Θεὸς ἀληθινὸς ὡς ὁ Πατὴρ καὶ οὐχὶ κτίσμα αὐτοῦ, ὡς ἐβλασφήμει ὁ Ἄρειος.†

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ἈΡΘΡΟΥ.

Τί μας διδάσκει τὸ τρίτον ἄρθρον ;

Τὸ τρίτον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου μᾶς διδάσκει ὅτι τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀπαλλάξῃ ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ σῶσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος κατῆλθεν ἐκ τῶν οὐρανῶν, ἐσαρκώθη ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος.

Τίς ὁ λόγος καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἁμαρτήσαντος καὶ πεπτωκότος ἀνθρώπου ;

Ὅπως ὁ ἁμαρτήσας καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας διαφθεί-

ρας τὴν φύσιν αὐτοῦ ἄνθρωπος σωθῆ καὶ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κατάστασιν ἔπρεπεν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐξιλεωθῆ ἡ ἄπειρος τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς παρακοῆς αὐτοῦ προσέβαλεν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ φωτισθῆ ἡ διάνοια αὐτοῦ διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας, ἡ καρδία αὐτοῦ νὰ ἀγαπήσῃ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ θέλησις αὐτοῦ νὰ στηριχθῆ καὶ ἐνισχυθῆ ἐν τῇ πράξει αὐτοῦ. Ἄνευ τῆς ἐξιλεώσεως τῆς θείας δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀναπλάσεως ταύτης καὶ ἀναγεννήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἦτο ἀδύνατον οὗτος, δοῦλος τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀμαρτίας, νὰ ἔλθῃ εἰς σχέσιν καὶ κοινωνίαν πρὸς τὸν Θεόν, τὴν πηγὴν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἀγιότητος· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν ἠδύνατο οὐδὲ ἑαυτὸν νὰ ἀναπλάσῃ οὐδὲ τοιαύτην ἐξιλαστήριον θυσίαν νὰ προσφέρῃ τῷ Θεῷ, διότι φύσει πεπερασμένος ὢν εἶχε διαφθορὰ καὶ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας· ταῦτα πάντα εἰς καὶ μόνος ἠδύνατο νὰ διαπράξῃ, αὐτὸς ὁ Θεός, καὶ οὗτος εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἐνηθρώπησεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὅπως σώσῃ τὸν ἄνθρωπον.

Πῶς καὶ πότε ἐγένετο ἡ σάρκωσις καὶ ἐνανθρώπησις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ;

Ἄφου ὁ πανάγαθος Θεὸς ἀπεφάσισε [νὰ σώσῃ τὸ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας διαφθαρὲν ἀνθρώπινον γένος, καὶ διὰ μακροῦ χρόνου διὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν προ-
παρεσκεύασεν αὐτὸ εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Σωτῆρος καὶ Λυ-
τρωτοῦ αὐτοῦ, τότε ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον τὸν Υἱὸν

αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, ὅστις ὅπως ἦτο ἀπ' αἰῶνος τέλειος καὶ ἀληθινὸς Θεὸς ἐγένετο τέλειος καὶ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, ἐκτὸς μόνον τῆς ἁμαρτίας, διότι ἐγεννήθη οὐχὶ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ θελήματος Θεοῦ, ἐκ τῆς ὑπεραγίας παρθένου Μαρίας, ἣτις ἕνεκα τῆς ἀρετῆς καὶ ἀγιότητος αὐτῆς τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἠξιώθη νὰ συλλάβῃ καὶ γεννήσῃ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ κληθῆῖ μῆτηρ αὐτοῦ.

Πῶς ἐγένετο ἡ ἐν Χριστῷ ἔνωσις τῶν δύο φύσεων τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ;

Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ αἱ δύο φύσεις, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, ἠνώθησαν πραγματικῶς καὶ ἀσυγχύτως οὕτως ὥστε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀφ' οὗ ἐγεινεν ἄνθρωπος δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι Θεὸς ὡς καὶ πρότερον· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, εἶχε δύο φύσεις ἐν ἑαυτῷ ἠνωμένας, ἦτο Θεὸς-ἄνθρωπος τέλειος δηλ. καὶ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ τέλειος καὶ ἀληθινὸς ἄνθρωπος· ὅπως δὲ εἶχε δύο φύσεις, οὕτως εἶχε καὶ δύο θελήσεις, θείαν καὶ ἀνθρωπίνην, καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν αὐτὸν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἐνεργοῦντα ἄλλοτε μὲν ὡς Θεόν, ὡς ὅταν π. χ. θαυματουργῆ, ἄλλοτε δὲ ὡς ἄνθρωπον, ὡς ὅταν π. χ. πεινᾷ, τρώγῃ, περιπατῆ, κοιμᾶται κ.τ.λ. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ θέλησις ὑπῆκε καὶ ὑπετάσσετο τῇ θείᾳ καὶ πανσθενουργῷ αὐτοῦ θελήσει. (ὄρ. ἄρον τῆς 5'. Οἰκουμ. Συνόδου).

Πῶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐτέλεσε τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ;

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐτέλεσε τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὡς προφήτης, ὡς ἀρχιερεὺς, καὶ ὡς βασιλεὺς, διότι ὡς προφήτης μὲν ἐδίδαξεν ἡμᾶς τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν καὶ τί πρέπει νὰ πράττωμεν καὶ οὕτω παρέσχεν εἰς ἡμᾶς τὸ φῶς τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας· ὡς ἀρχιερεὺς δὲ προσέφερον ἑαυτὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θυσίαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ οὕτως ἐξιλίωσεν αὐτὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· καὶ τέλος ὡς βασιλεὺς, διότι ἀποθανὼν ὑπὲρ ἡμῶν ἀνέστη τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ οὕτω διὰ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ κατέβαλε τὸ κράτος τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ θανάτου.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΜΠΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ.

Τί μας διδάσκει τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου ;

Τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου μᾶς διδάσκει ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὅτε ἐν Ἰουδαίᾳ ἦτο ἡγεμῶν ὁ ἐκ τοῦ Πόντου Πιλάτος, ἔπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἀνέστη ἐκ νεκρῶν.

Πῶς συνέβη ἡ σταύρωσις τοῦ Κυρίου ἡμῶν;

Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ Γραμματεῖς τῶν Ἰουδαίων ἐμί-

σουν τὸν Κύριον ἡμῶν, διότι ἐξήλεγχε τὴν ψευδῆ διδασκαλίαν καὶ τὴν παράνομον αὐτῶν πολιτείαν, καὶ ἐφθόβουν αὐτὸν διότι ὁ λαὸς ἕνεκα τῆς διδαχῆς καὶ τῶν ἐξαισίων αὐτοῦ θαυμάτων ἐσέβετο καὶ ἠκολούθει αὐτόν· ἕνεκα τούτου ἀπορασίσαντες οὗτοι νὰ θανατώσωσιν αὐτὸν ἔπεισαν καὶ τὸν ὄχλον εἰς τοῦτο, διὸ καὶ παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τὸν Πιλάτον, ὅστις καίτοι οὐδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὔρισκε κατ' αὐτοῦ, κατεδίκασεν ὁμως αὐτὸν εἰς θάνατον, ἵνα εὐχαριστήσῃ αὐτούς· οὕτω λοιπὸν ὁ Κύριος ἡμῶν καταδικασθεὶς εἰς θάνατον, ἄγεται εἰς Γολγοθᾶν καὶ σταυροῦται ὡς κακοῦργος ἐν μέσῳ δύο ληστῶν.

Διατί ἦτο ἀνάγκη νὰ σταυρωθῇ ὁ Σωτὴρ πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν;

Διότι, καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, ἵνα σωθῇ ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τῶν ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων τῆς ἁμαρτίας, ἔπρεπεν οὐ μόνον νὰ φωτισθῇ ἡ διάνοια αὐτοῦ διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας καὶ νὰ στηριχθῇ ἡ θέλησις αὐτοῦ εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξιλεωθῇ ἡ ἀπειρος τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη, τὴν ὁποίαν εἶχε προσβάλλῃ διὰ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ὅπως σώσῃ τὸν ἄνθρωπον, οὐ μόνον ἐδίδαξε τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν καὶ νὰ πράττωμεν, ἀλλὰ καὶ ἔπαθε καὶ ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, προσενεγκὼν ἑαυτὸν θυσίαν ἐξιλαστήριον ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ κόσμου· διὸ καὶ

ἡ ἁγία Γραφή λέγει ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν ἔσωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ. (Ἐφ. 2, 23—28. Ῥωμ. 3, 25).

Πῶς δύναται νὰ μετάσχη ὁ ἄνθρωπος τῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν τελεσθείσης σωτηρίας;

Ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ μετάσχη τῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν τελεσθείσης σωτηρίας καὶ οὕτως ἀπαλλαγεῖς τῆς ἁμαρτίας νὰ ἀπολαύσῃ τῆς αἰωνίου μακαριότητος, ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν καλῶν ἔργων.

Τί λέγεται θεία Χάρις;

Θεία Χάρις λέγεται ἡ δύναμις ἐκείνη καὶ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἣτις διὰ τῶν μυστηρίων τῆς ἐκκλησίας μεταδιδόμενη συντελεῖ εἰς τὴν σωτηρίαν ἡμῶν φωτίζουσα τὸν νοῦν ἡμῶν καὶ διεγείρουσα τὴν καρδίαν πρὸς ἀποδοχὴν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ διδασκαλίας, καθαρίζουσα ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ρύπου τῆς ἁμαρτίας, ἀγιάζουσα, ἀναγεννώσα καὶ δικαιούσα ἡμᾶς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τέλος ἐνισχύουσα ἡμᾶς καὶ συνεργούσα εἰς τὸ ἔργον τῆς κατὰ Χριστὸν ἀρετῆς καὶ τελειότητος.

Τί εἶναι πίστις καὶ διατί μετ' αὐτῆς ἀπαιτοῦνται καὶ τὰ καλὰ ἔργα;

Πίστις λέγεται ἡ μετὰ πεποιθήσεως καὶ ἄνευ δισταγμοῦ παραδοχὴ καὶ ὁμολογία τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἐκτὸς δὲ τῆς τοιαύτης πίστεως ἀπαιτοῦνται παρὰ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ καὶ τὰ καλὰ ἔργα, τὰ ἔργα δηλ. τὰ σύμφωνα πρὸς τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, διότι

ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων εἶναι νεκρά, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἡμῶν λέγει ὅτι οὐ πᾶς ὁ λέγων Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματθ. 7, 21). ◊

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΚΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ.

Τί μας διδάσκει τὸ ἕκτον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου ;

Ὅτι, ἀφοῦ ὁ Κύριος ἡμῶν ἀποθανὼν καὶ ταφεὶς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὅπως αἱ ἅγιαι Γραφαὶ προεικόνισαν διὰ τῆς τριημέρου διαμονῆς τοῦ Ἰωῆ ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους, καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ προεῖπεν εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρὸ τοῦ πάθους, καὶ ἀφοῦ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ διαμείνας ἐπὶ τῆς γῆς ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἀνελήθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ.

Τί σημαίνουν αἱ λέξεις τοῦ Συμβόλου «καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς;»

Αἱ λέξεις αὗται τοῦ Συμβόλου σημαίνουν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν ἀναληφθεὶς εἰς τοὺς οὐρανοὺς μετὰ τῆς ὑποστατικῶς ἐνωθείσης αὐτῷ ἀνθρωπίνης φύσεως ἐδόξασεν αὐτὴν μεταδούς αὐτῇ θεῖαν τιμὴν καὶ ἐξουσίαν, διὰ

τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ προσκυνῶμεν καὶ νὰ λατρεύωμεν αὐτήν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΒΔΟΜΟΥ ΑΡΘΡΟΥ.

Τί μας διδάσκει τὸ ἑβδομον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου ;

Ὅτι ὅπως ὁ Κύριος ἡμῶν ἀνελήρθη μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ σαρκός, τὴν ὁποίαν ἐδόξασεν, οὕτω μέλλει πάλιν νὰ ἔλθῃ (Πράξ. 1, 11) εἰς τὸν κόσμον ὅπως κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδώσῃ ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ὅποια ἔσται ἡ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου ἡμῶν ;

Αὕτη θέλει εἶναι πολὺ διάφορος τῆς πρώτης· διότι κατὰ μὲν τὴν πρώτην αὐτοῦ παρουσίαν ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ σώσῃ αὐτὸν καὶ παρουσιάσθη ὡς ἄνθρωπος ἄσημος καὶ ταπεινὸς μὴ ἔχων ποῦ νὰ κλίνη τὴν κεφαλὴν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν, καθ' ἣν θέλει ἔλθῃ ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, παρουσιασθήσεται μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, καὶ μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀγγέλων (Ματθ. 25, 31).

Κατὰ ποῖον μέτρον θὰ κρίνῃ ὁ Κύριος ἡμῶν τὸν κόσμον ;

Ὡς μέτρον, καθ' ὃ ὁ Κύριος ἡμῶν θὰ κρίνῃ τὸν κόσμον κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν, θέλει χρησιμεύσῃ ἡ πίστις καὶ ὁ βίος ἐκάστου· ἐκεῖνοι δηλ. οἵτινες ἐπίστευσαν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξ

ἄλλης ψυχῆς καὶ καρδίας καὶ διήγαγον βίον σύμφωνον πρὸς τὴν πίστιν αὐτῶν, ἔζησαν δηλ. ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς καὶ ἐν μετανοίᾳ, ἐκεῖνοι θὰ λάβωσιν ὡς ἀμοιβὴν τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ μακαριότητα· ὅσοι δὲ δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν, ἢ ἐπίστευσαν μὲν δὲν ἔδειξαν ὁμῶς τὴν πίστιν αὐτῶν διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλ' ἔζησαν ἐν κακίαις καὶ ἐν ἀμετανοησίᾳ, οὗτοι θέλουσι καταδικασθῆ εἰς αἰώνιον κόλασιν καὶ τιμωρίαν. (Ματθ. 25, 46).

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΓΔΟΟΥ ἈΡΘΡΟΥ.

Τί μας διδάσκει τὸ ὄγδον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου;

Διὰ τοῦ ὄγδου αὐτοῦ ἄρθρου τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως ἀνασκευάζον τὰς βλασφήμους θεωρίας τῶν Πνευματομάχων, οἵτινες ἠρνοῦντο τὴν θεότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκει ἡμᾶς ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι Θεὸς ἀληθινός, ὅπως ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς ὅπως δοξάζομεν καὶ προσκυνοῦμεν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, οὕτως ὀφείλομεν τὴν αὐτὴν θεῖαν τιμὴν καὶ προσκύνησιν νὰ ἀπονέμωμεν καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος.

Διατί τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καλεῖται ζωοποιόν;

Οὐ μόνον διότι παρέχει ζωὴν εἰς ἅπασαν ἐν γένει τὴν κτίσιν, ἀλλὰ καὶ διότι ἰδίως διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ παρέχει ἐν τοῖς μυστηρίοις τῆς ἐκκλησίας τὴν πνευματικὴν ζωὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, φωτίζον τὴν διανοίαν αὐτῶν καὶ ἐνισχύον τὴν καρδίαν εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀποκαθαῖρον αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ρύπου τῶν ἁμαρτιῶν.

Τί σημαίνει ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς;

Διὰ τῆς ἐκφράσεως ταύτης διδασκόμεθα τὸν τρόπον τῆς αἰωνίου ὑπάρξεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρὸς, ὅτι δηλ. τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δὲν εἶναι κτίσμα, ἀλλ' ὅτι προῆλθε πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς διὰ τῆς ἐκπορεύσεως, ὅπως ὁ Υἱὸς προῆλθε πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς διὰ τῆς γεννήσεως.

Διατί ἐν τῷ Συμβόλῳ λέγεται ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ τῶν Προφητῶν;

Ἄφ' ἐνὸς μὲν ὅπως διὰ τούτου ἔτι μᾶλλον ἐπιστηριχθῆ ἢ περὶ θεότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος διδασκαλία, διότι μόνον ἴδιον Θεοῦ εἶναι νὰ προγινώσκη καὶ προλέγη τὰ μέλλοντα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως ἐπιβεβαιωθῆ ἡ θεοπνευστία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τὴν ὁποῖαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤρνούντο αἰρετικοὶ τινές. Οὐδεὶς δὲ λόγος γίνεται ἐν αὐτῷ περὶ τῆς θεοπνευστίας τῆς Καινῆς Διαθήκης, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οὐδεμία ὑπῆρχεν ἀμφιβολία περὶ αὐτῆς, ὥστε ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Συμβόλου οὐδόλως πρέπει νὰ συμπεράνω-

μεν ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε μόνον διὰ τῶν Προφητῶν, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τῶν Ἀποστόλων, εἰς τοὺς ὁποίους κατῆλθεν ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἐπλήρωσεν αὐτοὺς τῶν θείων αὐτῶν χαρισμάτων. ✕

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝΝΑΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ.

Τί μᾶς διδάσκει τὸ ἔνατον ἄρθρον τοῦ συμβόλου ;

Ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τελέσας τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου συνέστησεν ἐπὶ τῆς γῆς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ὅπως διὰ τῆς ἐν αὐτῇ χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθίσταται δυνατὴ ἡ μετάδοσις τῆς ὑπ' αὐτοῦ τελεσθείσης σωτηρίας εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅτι ἡ ὑπ' αὐτοῦ συστάσα Ἐκκλησία εἶναι μία, ἅγια, καθολικὴ καὶ ἀποστολική.

Τί λέγεται Ἐκκλησία καὶ πότε αὕτη συνέστη ;

Ἐκκλησία λέγεται ἡ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἰδρυθεῖσα βασιλεία τοῦ Θεοῦ περιλαμβάνουσα πάντας τοὺς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν ὀρθῶς πιστεύοντας, ἁγιαζομένους διὰ τῆς χάριτος τῶν μυστηρίων αὐτοῦ καὶ διατελοῦντας ὑπὸ τὴν πνευματικὴν κυβέρνησιν τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων αὐτῆς. Ἡ Ἐκκλησία δὲ αὕτη ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν μαθητῶν καὶ ἀποστόλων αὐτοῦ καὶ τῆς κατὰ τὴν ἡμέ-

ραν τῆς Πεντηκοστῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ μετέδωκεν αὐτοῖς τὴν χάριν καὶ δύναμιν αὐτοῦ πρὸς ἐξάπλωσιν καὶ στερέωσιν αὐτῆς.

Πῶς κυβερνᾶται ἡ Ἐκκλησία ;

Ἡ Ἐκκλησία ἔχουσα κεφαλὴν καὶ ἀνώτατον ἀρχηγὸν καὶ κυβερνήτην αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν κυβερνᾶται ἐπὶ τῆς γῆς ὑπὸ τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων αὐτῆς, οἵτινες ὡς κύριον αὐτῶν ἔργον ἔχουσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ θείου λόγου, τὴν διὰ τῶν μυστηρίων μετάδοσιν εἰς τοὺς πιστοὺς τῆς σωτηρίου χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν πνευματικὴν διοίκησιν καὶ κυβέρνησιν τῶν πιστῶν. Πάντες οὗτοι οἱ ποιμένες ἢ ἐπίσκοποι τῆς ἐκκλησίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἀποτελοῦσι τὸν κλῆρον ἢ τὴν ποιμαίνουσαν Ἐκκλησίαν κατ'ἀντίθεσιν πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς Ἐκκλησίας μέλη, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν τάξιν τοῦ λαοῦ καὶ καλοῦνται Ἐκκλησία ποιμαينوμένη.

Διατί ἡ Ἐκκλησία λέγεται μία ;

Διότι πάντες οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὴν ἐνούμενοι πρὸς ἀλλήλους διὰ τῆς αὐτῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν πίστεως, ἁγιαζόμενοι διὰ τῶν αὐτῶν μυστηρίων καὶ διατελοῦντες ὑπὸ τὴν πνευματικὴν διοίκησιν τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων αὐτῆς, ἀποτελοῦσιν ἐν σῶμα, ὅπερ ἔχει μίαν κεφαλὴν τὸν Χριστόν· διὰ τοῦτο δὲ ὅπου λείπῃσι τὰ στοιχεῖα ταῦτα τῆς ἐνότητος, ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει ἀληθῆς Ἐκκλησία.

Διατί λέγεται ἅγια ;

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι καὶ λέγεται ἅγια ὡς ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ θεμελιωτοῦ αὐτῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, ὅστις εἶναι ὁ ἁγιασμὸς τῶν πιστῶν, καὶ ὡς ἐκ τῶν μέσων, τοῦ θεοῦ δηλ. λόγου καὶ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δι' ὧν ἐπιδιώκει τὸν σκοπὸν αὐτῆς. Ἡ ἀγιότης δὲ αὕτη τῆς Ἐκκλησίας οὐδόλως παραβλάπτεται διότι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ καὶ μέλη ἀτελῆ, ἤτοι ἁμαρτωλοί, διότι σκοπὸς αὐτῆς κυρίως εἶναι νὰ θεραπεύσῃ τοὺς ἀσθενεῖς, νὰ τελειοποιήσῃ τοὺς ἀτελεῖς καὶ νὰ ἁγιάσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρομοιάζει αὐτὴν πρὸς ἀγρόν, ἐν ᾧ φύονται μέχρι καιροῦ καὶ ζιζάνια μετὰ τοῦ σίτου (Ματθ. 13, 24), καὶ πρὸς γάμον εἰς ὃν προσε- κλήθησαν πονηροὶ τε καὶ ἀγαθοὶ (Ματθ. 22, 2).

Διατί λέγεται καθολικὴ ;

Ἡ Ἐκκλησία λέγεται καθολικὴ οὐ μόνον διότι κατὰ πάντας τοὺς χρόνους καὶ τόπους τὴν αὐτὴν κατέχει καὶ ὁμολογεῖ πίστιν, ἀλλὰ καὶ διότι σκοπὸς καὶ προορισμὸς αὐτῆς εἶναι νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς πάντας τοὺς ἀνθρώπους, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς καὶ γλώσσης, τάξεως καὶ καταστάσεως.

Διατί λέγεται ἀποστολικὴ ;

Διότι διὰ τῶν Ἀποστόλων τοῦ Κυρίου ἐξαπλωθεῖσα καὶ στερεωθεῖσα φυλάττει ἀμετατρέπτως τὴν πίστιν καὶ τὰς παραδόσεις, ἅς παρ' αὐτῶν παρέλαβεν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΚΑΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ.

Περὶ τίνος μᾶς διδάσκει τὸ δέκατον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου;

Περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος.

Τί λέγεται μυστήριον καὶ πόσα εἰσὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας;

Μυστήρια λέγονται αἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ συστάσαι ἱεραὶ τελεταί, ἐν αἷς, δι' ὁρατῶν σημείων καὶ μέσων μεταδίδονται ἀοράτως τοῖς πιστοῖς τὰ δῶρα καὶ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὰ ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ σωτηρίαν τῶν μελῶν αὐτῆς. Τοιαυταὶ δὲ ἱεραὶ τελεταί ἢ μυστήρια, παρὰ τῶν Ἀποστόλων τοῦ Κυρίου παραδοθέντα, εἰσὶν ἑπτὰ, τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρῖσμα, ἡ Εὐχαριστία, ἡ Μετάνοια, ἡ Ἰερωσύνη, ὁ Γάμος καὶ τὸ Εὐχέλαιον.

Περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος.

Τί λέγεται μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος;

Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος καλεῖται ἡ ἱερὰ ἐκείνη τελετή, ἐν ἣ δια τῆς τριττῆς καταδύσεως καὶ ἀναδύσεως τοῦ βαπτιζομένου εἰς τὸ ὕδωρ, μετ' ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθαρίζεται οὗτος ἀπὸ τοῦ ρύπου τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν προσωπικῶν

αὐτοῦ ἁμαρτιῶν, ἀναγεννᾶται εἰς ζωὴν νέαν καὶ πνευματικὴν καὶ καθίσταται μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Πότε καὶ ὑπὸ τίνος συνέστη τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος;

Τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος συνέστη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτε μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ μέλλων νὰ ἀναληφθῇ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐξαπέστειλε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου παραγγείλας αὐτοῖς νὰ βαπτίζωσι τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. (Μαθθ. 28, 10).

Πόθεν δεικνυται ἡ ἀνάγκη τοῦ Βαπτίσματος;

Ἡ ἀνάγκη τοῦ ἱερωτάτου τούτου μυστηρίου δεικνυται ἐκ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, εἰπόντος ὅτι ὁ μὴ γεννηθεὶς ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ (Ἰωάν. 3, 5), διὰ τοῦτο καὶ ἡ μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία κατὰ παράδοσιν ἀποστολικὴν βαπτίζει οὐ μόνον τοὺς ἐν ἡλικίᾳ ὄντας καὶ δυναμένους νὰ πιστεύωσι καὶ προσέλθωσιν εἰς Χριστόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ νήπια, ὡς ὑποκείμενα εἰς τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα καὶ ἔχοντα ἀνάγκην καθαρισμοῦ καὶ ἀναγεννήσεως πρὸς σωτηρίαν.

Τί ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ προσερχομένου εἰς τὸ Βάπτισμα;

Ἐὰν μὲν ὁ βαπτιζόμενος ᾔηται ἐν ἡλικίᾳ, ἀπαιτεῖται μετάνοια διὰ τὰς ἁμαρτίας, ὅσας πρὸ τοῦ βαπτίσματος διέπραξε καὶ πίστις εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χρι-

στόν, ὡς τὸν μόνον Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· ἐὰν δὲ ὁ βαπτιζόμενος ἦναι βρέφος, τότε ἀντ' αὐτοῦ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ποιεῖται ὁ ἀνάδοχος αὐτοῦ, ὅστις διὰ τοῦτο ὑποχρεοῦται, ὅταν τὸ βρέφος φθάσῃ εἰς ἡλικίαν, νὰ διδάξῃ αὐτὸ καὶ κατηχήσῃ εἰς τὴν πίστιν, ἣν ἐν τῷ βαπτίσματι ὡμολόγησεν.

Ποία ἡ κανονικὴ τοῦ βαπτίσματος τέλεσις;

Πρὸς κανονικὴν τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος τέλεσιν ἀπαιτοῦνται τρία τινά· α΄.) νὰ τελεσθῇ ἐν ὕδατι ἡγιασμένῳ, χρησιμεύοντι ὡς σύμβολον τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῆς καθαιρούσης τὸν ῥύπον τῆς ἁμαρτίας. (Ἰωάν. 3, 5· Πράξ. 10, 47—48)· β΄.) νὰ τελεσθῇ εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος, ἧτοι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Μαθ. 28, 19· Καν. Ἀποστ. 49)· καὶ γ΄.) νὰ τελεσθῇ διὰ τριττῆς καταδύσεως καὶ ἀναδύσεως τοῦ βαπτιζομένου εἰς τὸ ὕδωρ, ὡς τοῦτο δείκνυται ἐκ τῆς σχέσεως, ἣτις κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον ὑπάρχει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς τριημέρου ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου (Ῥωμ. 6, 4· Κολασ. 2, 12) καὶ ἐκ τῆς ἱεράς παραδόσεως καὶ πράξεως τῆς Ἐκκλησίας. (Καν. Ἀποστ. 50· Βασιλ. Μεγ. περὶ ἁγίου Πνεύματος 15).

Διατί ἐν τῷ Συμβόλῳ λέγεται ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Διότι τὸ νομίμως καὶ κανονικῶς τελεσθὲν βάπτισμα δὲν ἐπαναλαμβάνεται· τοῦτο δὲ οὐ μόνον διότι εἶναι τύ-

πος τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν, οὐ μόνον διότι εἶναι ἀναγέννησις, ἀλλὰ καὶ διότι διὰ τοῦ βαπτίσματος ὁ ἄνθρωπος καθαρίζεται ἀπὸ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἀδύνατον πάλιν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοῦτο, διὰ τοῦτο καὶ οὐδεμία πλέον ἀνάγκη τοῦ καθαρτηρίου μέσου παρουσιάζεται.

Περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ Χρίσματος.

Τί εἶναι τὸ Χρῆσμα;

Τὸ Χρῆσμα εἶναι ἱερὰ τελετή, ἐν ἣ ἡ χριστομένων ὑπὸ τοῦ ἱερέως τῶν κυριωτέρων μελῶν τοῦ βαπτισθέντος δι' ἡγιασμένου Μύρου, μεταδίδονται αὐτῷ τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς νέας πνευματικῆς ζωῆς, ἐν ἣ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀνεγεννήθη, πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτοῦ, καὶ αὔξησιν ἐν αὐτῇ.

Πῶς τελεῖται τὸ μυστήριον τοῦ χρίσματος;

Τὸ μυστήριον τοῦτο, ὅπερ προὔπεσχέθη ὁ Κύριος εἰς τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας (Ἰωάν. 7, 38, 39), ὑπῆρχε δ' ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἀποστόλοις (Πράξ. 8, 14—17· 19, 2—6), ἐτελεῖτο, κατ' ἀρχάς, ὑπὸ τῶν ἀμέσων μαθητῶν τοῦ Κυρίου, τῶν Ἀποστόλων, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἐπὶ τῶν βαπτιζομένων, ἀκολούθως ὁμῶς ὅτε ἐξηπλώθη ὁ Χριστιανισμὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἠδύναντο νὰ παρευρίσκωνται πανταχοῦ, ἢ τῶν χειρῶν ἐπιθέσις ἀντικατεστάθη διὰ τῆς χρίσεως

τοῦ ἁγίου Μύρου συνοδευομένη ὑπὸ τῆς ἐκφωνήσεως: σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου. Τὸ μυστήριον τοῦτο ἔχον διαρκῆ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πιστοῦ ἐπαναλαμβάνεται μόνον ἐν περιπτώσει ἐξωμόστεως αὐτοῦ καὶ ἐπανόδου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Πότε πρέπει νὰ τελεῖται τὸ μυστήριον τοῦ χρίσματος ;

Ἐπειδὴ, ὡς εἶδομεν, διὰ τοῦ μυστηρίου τούτου παρέχεται ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ αὐξήσιν ἐν τῇ πνευματικῇ ζωῇ, ἐν ἣ ὁ βαπτιζόμενος ἀναγεννᾶται, ταύτης δὲ τῆς χάριτος ἔχει ἀνάγκην ὁ πιστὸς ἅμα τῇ ἐκ τῆς κολυμβήθρας ἀναγεννήσει αὐτοῦ, διὰ τοῦτο τὸ μυστήριον τοῦ Χρίσματος πρέπει νὰ τελεῖται ἀμέσως μετὰ τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος.

Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας.

Τί λέγεται Εὐχαριστία ;

Εὐχαριστία λέγεται τὸ μυστήριον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ὑπὸ τὰ εἶδη τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου μεταλαμβάνομεν αὐτὸ τὸ ἀληθινὸν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Πότε συνέσθη τὸ μυστήριον τοῦτο καὶ πῶς τελεῖται ;

Τὸ ἱερώτατον τοῦτο μυστήριον συνέσθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν κατὰ τὴν τελευταίαν πρὸ τοῦ πάθους αὐτοῦ ἑσπέραν, ὅτε οὗτος ἐσθίων μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἔλαβε πρῶτον μὲν ἄρτον καὶ εὐλογῆσας αὐτὸν ἔκλασε

καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς εἰπών: *λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου·* ἔπειτα δὲ τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων: *πιετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.* (Ματθ. 26, 26—28. Μάρκ. 14, 22—24. α'. Κορινθ. 11, 23—). Τὸ μυστήριον τοῦτο τελεῖται ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἐν ἄρτῳ καὶ οἴνῳ· καὶ ὁ μὲν ἄρτος πρέπει νὰ ᾔηται ἐκ σίτου, καθαρὸς καὶ ἐνζυμιος, ὁ δὲ οἶνος ἐξ ἀμπέλου, ἐρυθρὸς καὶ καθαρὸς, κεραυνόμενος μετὰ ὕδατος.

Ἐν τίνι συνίσταται ἡ οὐσία τοῦ μυστηρίου τούτου ;

Ἡ οὐσία τοῦ μυστηρίου τούτου συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι καθ' ὃν καιρὸν ὁ ἱερεὺς, ὁ τελῶν αὐτό, ἐπικαλούμενος τὸ πανάγιον Πνεῦμα ἐπὶ τὰ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ προκείμενα δῶρα εὐλογεῖ αὐτά, τότε ὁ προκείμενος ἄρτος καὶ οἶνος πράγματι μεταβάλλονται, μεταστοιχειοῦνται καὶ μεταποιοῦνται εἰς αὐτὸ τὸ ἀληθινὸν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, οὕτως ὥστε καίτοι διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν βλέπομεν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἄρτον καὶ οἶνον, πιστεύομεν ὅμως ὅτι ταῦτα κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον εἶναι ἄρτος καὶ οἶνος, πράγματι δὲ καὶ κατ' οὐσίαν σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ.

Πότε καὶ πῶς ὀφείλει ὁ χριστιανὸς νὰ προσέρχεται εἰς τὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας ;

Ἐνεκα τῶν πολλῶν] καὶ μεγάλων τοῦ μυστηρίου

τούτου σωτηρίων ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ ἔνωσις μετὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἐλπίς τῆς ἐπιτεύξεως τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ μακαριότητος, πάντες ἐν γένει οἱ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ βεβαπτισμένοι ὀφείλουσι νὰ προσέρχωνται καὶ μεταλαμβάνωσι τοῦ μυστηρίου τούτου, ἐπομένως καὶ τὰ νήπια, ὅσον τὸ δυνατὸν συχνότερον, τοῦλάχιστον δὲ τετράκις τοῦ ἐνιαυτοῦ· πρέπει δὲ προηγουμένως νὰ προπαρασκευάζωνται καλῶς· διότι κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου ὁ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρῖμα ἐαντῷ ἐσθίει καὶ πίνει μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου (ἀ'. Κορινθ. 11, 28—29). Ἡ προετοιμασία δὲ αὕτη καὶ προπαρασκευὴ πρέπει νὰ συνίσταται εἰς τὴν εἰλικρινῆ μετάνοιαν καὶ ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν, εἰς τὴν ἐν νηστείᾳ καὶ προσευχῇ προσκαρτέρησιν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν διαλλαγὴν καὶ συμφιλίωσιν μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν.

Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Μετανοίας ἢ Ἐξομολογήσεως.

Εἰς τί συνίσταται τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας ἢ Ἐξομολογήσεως.

Τὸ μυστήριον τοῦτο συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς μετανοῶν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ καὶ ἐξομολογούμενος αὐτὰς ἐνώπιον τοῦ ἱερέως

λαμβάνει παρά τοῦ Θεοῦ τὴν ἄφεσιν αὐτῶν καὶ ἀπαλλάττεται ἀπὸ τὴν δι' αὐτὰς τιμωρίαν.

Πότε συνέστη τὸ μυστήριον τοῦτο ;

Τὸ μυστήριον τοῦτο, ἐν ᾧ δεικνύται ἡ μεγάλη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγαθότης καὶ ἀγάπη, συνέστη παρά τοῦ Κυρίου ἡμῶν μετὰ τὴν λαμπροφόρον αὐτοῦ ἀνάστασιν, ὅτε παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐνεφύσησεν εἰς αὐτοὺς καὶ εἶπε : *Λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἂν τικῶν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἂν τινῶν κρατῆτε, κεκράτηνται.* (Ἰωάν. 20, 21—23).

Ποία εἶναι ἡ ἀληθὴς μετάνοια ;

Ἡ ἀληθὴς μετάνοια εἶναι ἡ ἐξῆς· πρῶτον ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔλθῃ εἰς συναίσθησιν τῆς ἁμαρτωλοῦ αὐτοῦ καταστάσεως, νὰ λυπηθῇ διότι διὰ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ παρέβη τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ προσέβαλεν αὐτόν, νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, καὶ τέλος ἐν ἀπλότῃ καὶ εἰλικρινείᾳ νὰ ἐξομολογηθῇ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ ἱερέως.

Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης.

Τί λέγεται μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης ;

Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης λέγεται ἡ ἱερὰ ἐκεῖνη τελετή, ἐν τῇ ὁποίᾳ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ

ἐπισκόπου ἐπὶ τοῦ ὑποψηφίου κατέρχεται ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ παρέχουσα εἰς αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν νὰ διδάσκη τὴν πίστιν καὶ εὐσέβειαν, νὰ τελῇ τὰ μυστήρια καὶ νὰ κυβερνᾷ τοὺς πιστοὺς. Καὶ τὸ μυστήριον τοῦτο συνέστη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὅστις γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν μέγας ἀρχιερεὺς μετέδωκε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀποστολὴν εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰπὼν πρὸς αὐτούς: καθὼς ἀπέστιαλέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς. (Ἰωάν. 20, 22. Πράξ. 20, 28).

Πόσοι εἶναι οἱ βαθμοὶ τῆς ἱερωσύνης καὶ κατὰ τί διαφέρουσιν;

Οἱ βαθμοὶ τῆς ἱερωσύνης εἶναι τρεῖς: ὁ τοῦ ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου καὶ διακόνου. Καὶ οἱ μὲν ἐπίσκοποι μόνοι ἔχοντες τὸ δικαίωμα τοῦ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, ἔχουσι τὴν ἀνωτάτην κυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας· οἱ πρεσβύτεροι ἔχουσι μὲν πλήρη τὴν χάριν τῆς ἱερωσύνης, ὑπακούουσιν ὅμως εἰς τοὺς ἐπισκόπους καὶ τελοῦσι τὰ μυστήρια, ἐκτὸς τοῦ τῆς ἱερωσύνης, τῆ ἀδείας τοῦ ἐπισκόπου· οἱ δὲ διάκονοι δὲν ἔχουσι πλήρες τὸ χάρισμα τῆς ἱερωσύνης, διακονοῦσι δὲ μόνον καὶ ὑπηρετοῦσιν εἰς τὴν τέλεσιν τῶν μυστηρίων. †

Περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ Γάμου.

Τί λέγεται μυστήριον τοῦ Γάμου καὶ τίς ὁ σκοπὸς αὐτοῦ;

Μυστήριον τοῦ Γάμου λέγεται ἡ ἱερὰ ἐκεῖνη τελετή, ἐν ᾗ εὐλογεῖται παρὰ τοῦ ἱερέως ὁ δεσμὸς τῶν εἰς

γάμου κοινωνίαν συνερχομένων, ἄνδρὸς καὶ γυναικός, καὶ ζητεῖται αὐτοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸ χάρισμα τῆς ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ συμβιώσεως, πρὸς εὐλογημένην τεκνογονίαν καὶ χριστιανικὴν τῶν τέκνων ἀνατροφὴν. Ὁ σκοπὸς δὲ τοῦ γάμου εἶναι οὐ μόνον ὁ δι' αὐτοῦ πολλαπλασιασμὸς τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἡ διευκόλυνσις τοῦ ἔργου αὐτῆς, ἡ βαθμιαία δηλ. τελειοποίησις τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις εἶναι δυνατὴ ὅταν ἕκαστον τῶν προσώπων τῶν συνερχομένων εἰς γάμου κοινωνίαν μεταδίδῃ εἰς τὸ ἕτερον τὰ φυσικὰ καὶ ἠθικὰ αὐτοῦ πλεονεκτήματα.

Πότε συνέστη ὁ Γάμος ;

Ὁ γάμος συνέστη ὑπ' αὐτοῦ ἀμέσως τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν πλάσιν τοῦ πρωτοπλάστου ζεύγους, ὅτε ἠυλόγησεν αὐτὸ πρὸς πολλαπλασιασμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· ἔπειτα δὲ καθιερώθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν διδάξαντος, ὅτι δὲν πρέπει νὰ χωρίζωμεν, οὓς συνέζευξεν ὁ Θεός (Ματθ. 19, 6)· ῥητῶς δὲ μυστήριον καλεῖ τὸν γάμον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (Ἐφ. 5, 32).

Ποία ἡ μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς σχέσις ;

Ἡ διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου κανονιζομένη μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς χριστιανικὴ σχέσις εἶναι ἡ ἐξῆς· ὁ ἀνὴρ εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς γυναικός, τὴν ὁποίαν ὀφείλει διὰ τοῦτο νὰ ἀγαπᾷ ὡς ἴδιον σῶμα, νὰ συντηρῇ διὰ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ καὶ νὰ προστατεύῃ, ἡ δὲ γυνὴ ἔχουσα πάντοτε τὴν συναίσθησιν, ὅτι κεφαλὴ αὐ-

τῆς καὶ κόσμος εἶναι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, νὰ ἀγαπᾷ, τιμᾷ καὶ σέβηται αὐτὸν ἐν πᾶσι.

Περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ Εὐχέλαιου.

Τί λέγεται Εὐχέλαιον ;

Εὐχέλαιον λέγεται ἡ ἱερά ἐκείνη τελετή, ἐν ἣ ὁ ἱερεὺς χρίων τὸν ἀσθενῆ δι' ἡγιασμένου ἐλαίου ἐπικαλεῖται ἐπ' αὐτὸν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρὸς θεραπείαν τῶν ψυχικῶν αὐτοῦ καὶ σωματικῶν ἀσθενειῶν.

Τίς παρέδωκε τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ μυστήριον τοῦτο ;

Τὸ μυστήριον τοῦτο, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἐτελεῖτο ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὁποῖοι κηρύττοντες τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ ἤλειπον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον (Μάρκ. 6, 13), παρεδόθη μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπ' αὐτῶν πάλιν τῶν Ἀποστόλων, ὡς τοῦτο φαίνεται ἐκ τῶν λόγων τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου: ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν, προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτόν, ἀλείψαντες αὐτόν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτόν ὁ Κύριος καθ' ἁμαρτίας ἢ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ (Ἰακ. 5, 14, 15).

Τί ἔπεται ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Ἀποστόλου περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ μυστηρίου τούτου ;

Ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου ἔ

πεται ὅτι σκεπὸς τῆς συστάσεως τοῦ μυστηρίου τούτου δὲν εἶναι ὅπως χρησιμεύσῃ τοῦτο ὡς ἐφόδιον διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν, καθ' ἃ φρονεῖ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία, ἀλλὰ ὡς μέσον σωτηρίας καὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν ἀσθενειῶν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝΔΕΚΑΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ.

Τί μας διδάσκει τὸ ἐνδέκατον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου;

Μᾶς διδάσκει ὅτι τὰ σώματα πάντων τῶν ἀπὸ συστάσεως κόσμου κεκοιμημένων ἀνθρώπων ἄνευ διακρίσεως θρησκείας καὶ γένους θέλουσιν ἀναστηθῆ καὶ ἐνωθῆ πάλιν μετὰ τῶν ψυχῶν, μεθ' ὧν συνέζησαν ἐπὶ γῆς, ὅπως παρασταθῶσιν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις μέλλει νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδώσῃ ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὅσον δ' ἀφορᾷ ἐκείνους, οἵτινες κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς καθολικῆς ἀναστάσεως θὰ εὐρεθῶσιν ἐν τοῖς ζῶσιν, οὗτοι δὲν θὰ ἀποθάνωσι μὲν, ἀλλὰ θὰ ἀλλαγῶσι, τὰ σώματα δηλ. αὐτῶν θὰ καταστῶσιν ὅμοια πρὸς τὰ ἐκ νεκρῶν ἐγερθησόμενα. (α΄ Κορ. 15, 51).

Ἐποῖά τινα ἔσονται τὰ ἀναστησόμενα σώματα ;

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀγίας Γραφῆς τὰ ἀναστησόμενα σώματα ἔσονται κατ' οὐσίαν αὐτὰ ἐκεῖνα,

μεθ' ὧν ἄλλοτε συνέζησαν ἐπὶ γῆς αἱ ψυχαὶ ἡμῶν, διότι ἄλλως, ἂν τὰ σώματα ταῦτα ἦσαν διάφορα κατ' οὐσίαν, τότε δὲν θὰ ἦτο ἀνάστασις νεκρῶν, ἀλλὰ νέα δημιουργία· ἔσονται ὅμως διάφορα τῶν παρόντων κατὰ τὰς ιδιότητας αὐτῶν, καθ' ὅσον θὰ ἦναι πνευματικὰ δηλ. ἀπηλλαγμένα οὐχὶ σαρκῶν καὶ ὀστέων, ἀλλὰ τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν, εἰς ἃς ὑπόκεινται νῦν, καὶ ἀφθαρτα. (ἀ'. Κορινθ. 15, 42—44).

Πῶς γενήσεται ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν ;

Κατὰ τίνα τρόπον ὁ Θεὸς θέλει ἀναστήσει τὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων τοῦτο δὲν ἀποκαλύπτεται εἰς ἡμᾶς· ἀλλὰ καθὼς ὁ Θεὸς διὰ τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ ἐποίησεν ἐν ἀρχῇ ἐκ τῆς γῆς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, οὕτω καὶ πάλιν διὰ τῆς αὐτῆς παντοδυναμίας δύναται καὶ τὰ σώματα τὰ φθαρέντα καὶ εἰς χοῦν διαλυθέντα νὰ ἀναστήσῃ ἐκ τῶν τάφων καὶ ζωοποιήσῃ αὐτά.

Τίς ὁ σκοπὸς τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ πότε γενήσεται αὕτη ;

Ὁ σκοπὸς τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τοῦ τελείου ἀνθρώπου καὶ ἡ διὰ τῆς κρίσεως ἀπόδοσις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἤτοι τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ μακαριότητος εἰς τοὺς δικαίους, καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως καὶ τιμωρίας εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Θέλει δὲ γείνη ἡ ἀνάστασις αὕτη τῶν νεκρῶν κατὰ τὴν συντέλειαν τοῦ ὄρατοῦ τούτου κόσμου.

Τί ἐννοοῦμεν συντέλειαν τοῦ κόσμου ;

Συντέλειαν τοῦ κόσμου λέγοντες δὲν πρέπει νὰ ἐν-

νοῶμεν παντελῆ τινὰ καταστροφήν τοῦ παρόντος κόσμου καὶ ἐκμηδένισιν αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον μεταβολὴν τινὰ αὐτοῦ καὶ ἀνακαίνισιν, ἵνα οὕτως ἀπαλλαγῆς τῆς φθορᾶς καὶ ματαιότητος, εἰς ἣν ὑπετάγη διὰ τὴν πτώσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀποκατασταθῆ πάλιν εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κατάστασιν καὶ χρησιμεύσῃ ὡς ὄργανον τῆς μακαριότητος αὐτοῦ. (Ῥωμ. 8, 19—22).

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΩΔΕΚΑΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ.

Τί μας διδάσκει τὸ δωδέκατον ἄρθρον ;

Μᾶς διδάσκει ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καὶ τὴν παγκόσμιον τοῦ Κυρίου ἡμῶν κρίσιν θέλει ἐπακολουθήσει ζωὴ αἰώνιος καὶ ἀτελεύτητος, πλήρης μὲν εὐδαιμονίας καὶ μακαριότητος δι' ἐκείνους, οἵτινες, πιστεύσαντες εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας, ἔδειξαν καὶ βίον ἀνάλογον πρὸς τὴν πίστιν αὐτῶν, ἔζησαν δηλ. ἐν μετάνοιᾳ καὶ εὐσεβείᾳ, βασάνων δὲ καὶ κολάσεων, δι' ἐκείνους οἵτινες ἢ δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν, ἢ πιστεύσαντες δὲν ἐπολιτεύθησαν ἀξίως τῆς πίστεως αὐτῶν ἀλλ' ἀπέθανον ἐν κακίαις καὶ ἀμετανοησίᾳ. (Ματθ. 25, 25).

Τί διδάσκει ἡ ἐκκλησία περὶ τῶν ἐν πίστει καὶ μετανοίᾳ τελευτησάντων, μὴ προσενεγκάντων δὲ καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας ;

Ὅτι ἡ κατάστασις αὐτῶν δύναται νὰ ἐλαφρυνθῇ καὶ νὰ ἀπαλλαγῶσι μάλιστα ἀπὸ τῶν διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν τιμωριῶν καὶ βασάνων, τῇ ἀπέρφῃ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητι, διὰ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν μνημοσύνων, τῶν δεήσεων δηλ. καὶ εὐχῶν τῆς ἐκκλησίας, διὰ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν ἐλεημοσυνην πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἰδίως διὰ τῆς προσφορᾶς τῆς ἀναιμάκτου θυσίας.

Ποῦ στηρίζεται ἡ περὶ τούτου διδασκαλία τῆς ἐκκλησίας ;

Εἰς τὴν ἀγίαν Γραφήν, ἣτις μᾶς διδάσκει ἔτι Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος προσέφερε θυσίαν ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν τῶν ἐν τῷ πολέμῳ πεσόντων Ἰουδαίων, (6'. Μακ. 12, 39—46), καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἐκκλησίας, ἣτις ἀνέκαθεν ἐτέλει μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων, παραλαβοῦσα ταῦτα παρ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων, ὡς τοῦτο δείκνυται ἐκ τῆς μαρτυρίας πολλῶν Πατέρων τῆς ἐκκλησίας (βλ. Ἰωάν. Δαμασκ. λόγ. περὶ τῶν κεκοιμημένων).

Ἐν τίνι θέλει συνίστασθαι ἡ μακαριότης τῶν δικαίων ;

Αὕτη κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀγίας Γραφῆς διαφόρων βαθμῶν οὔσα ἀναλόγως τῆς πίστεως καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐκάστου ἔργων θὰ συνίσταται α'.) ἐν τῇ ἀποχῇ ἀπὸ πασῶν τῶν ἐλλείψεων καὶ ἀναγκῶν, πασῶν τῶν θλίψεων καὶ ὀδυνῶν, αἵτινες πικραίνουσι τὰς ἡμέρας ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς ('Αποκάλ. 7, 16—17)· καὶ β'. ἐν

τῇ ψυχικῇ χαρᾷ καὶ ἀγαλλιᾶσαι, ἣτις θέλει παρακο-
λουθήσῃ αὐτοὺς ἐν τῇ μετὰ τῶν λοιπῶν δικαίων καὶ
τῶν ἀγγέλων συμβιώσει καὶ συναναστροφῇ καὶ ἰδίως
ἐν τῇ μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίᾳ καὶ θεωρίᾳ αὐτοῦ.
(Ἰωάν. 14, 3).

Ἐν τίνι δὲ θέλει συνίστασθαι ἡ βίαστος τῶν ἁμαρτωλῶν;

Ἡ τιμωρία καὶ βίαστος τῶν ἁμαρτωλῶν, ἔχουσα
καὶ αὐτὴ διαφόρους βαθμοὺς ἀναλόγως τῆς καταστά-
σεως αὐτῶν θέλει συνίστασθαι ἐν τῇ στερήσει τῶν ἀγα-
θῶν καὶ πάσης εὐφροσύνης καὶ παραμυθίας, ἧς θέλου-
σιν ἀπολαύει οἱ δίκαιοι, ἐν τῇ τύψει τῆς ἑαυτῶν συνει-
δήσεως καὶ τῇ θλίψει, ὅτι διὰ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν
παρώργισαν τὸν Θεόν, ἐν τῇ μετὰ τῶν ὁμοίων ἁμαρ-
τωλῶν καὶ τοῦ διαβόλου συμβιώσει καὶ ἰδίως ἐν τῇ
ἀπομακρύνσει αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τῆς πηγῆς πάσης
τοῦ ἀνθρώπου εὐτυχίας καὶ μακαριότητος.

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΗΘΙΚΟΝ.

Ποῖον τὸ περιεχόμενον τοῦ δευτέρου μέρους τῆς Χριστιανικῆς Κατηχήσεως ;

Τὸ περιεχόμενον τοῦ δευτέρου μέρους τῆς χριστιανικῆς Κατηχήσεως εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ τί πρέπει νὰ πράντη ἕκαστος τῶν πιστῶν πρὸς κληρονομίαν τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ μακαριότητος· τὸ δεύτερον λοιπὸν μέρος τῆς Κατηχήσεως πραγματεύεται περὶ τοῦ ἠθικοῦ βίου τοῦ Χριστιανοῦ, περὶ τῶν ἐλευθέρων δηλ. αὐτοῦ πράξεων τῶν συμφώνων πρὸς τὸν ἠθικὸν θεῖον νόμον.

Τί λέγεται ἠθικὸς νόμος καὶ πῶς διαιρεῖται ;

Ὁ ἠθικὸς νόμος εἶναι ὁ γνώμων τοῦ ἀγαθοῦ, ὁ κανὼν καὶ ὑπογραμμὸς, καθ' ὃν πρέπει νὰ κανονίζηται καὶ ρυθμίζηται ἡ ἐλευθέρα ἡμῶν θέλησις ἐν ταῖς ἀποφάσεσι, ταῖς ἐνεργείαις καὶ ταῖς πράξεσιν αὐτῆς. Ὁ ἠθικὸς δὲ οὗτος νόμος διαιρεῖται εἰς δύο: εἰς ἔμφυτον ἠθικὸν νόμον καὶ εἰς θετικὸν ἢ θεῖον ἠθικὸν νόμον.

Τί λέγεται ἔμφυτος ἠθικὸς νόμος ;

Ἐμφυτος ἠθικὸς νόμος λέγεται ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν

αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῇ καρδίᾳ ἐγγρα-
χθεὶς πνευματικὸς νόμος, ὁ ἐκδηλούμενος διὰ τῆς φω-
νῆς τῆς συνειδήσεως, ἣτις διδάσκει εἰς τὸν ἄνθρωπον
τί πρέπει νὰ πράττῃ καὶ τί νὰ ἀποφεύγῃ, καὶ ἣτις ἀν-
ταμείβει μὲν τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς
ἐπιδοκιμασίας καὶ γαλήνης ὅταν οὗτος ἐνεργῇ κατὰ
τὰς ὑπαγορεύσεις αὐτῆς, τιμωρεῖ δὲ αὐτὸν διὰ τῶν ἐ-
λέγχων αὐτῆς, ὅταν οὗτος ἐνεργῇ ἀντιθέτως.

Τί λέγεται θετικὸς ἢ θεῖος ἠθικὸς νόμος καὶ πόθεν ἡ ἀνάγκη
αὐτοῦ;

Θετικὸς ἢ θεῖος ἠθικὸς νόμος λέγεται ὁ ὑπὸ τοῦ
Θεοῦ ἀποκαλυφθεὶς εἰς τὸν ἄνθρωπον πρὸς ὁδηγίαν αὐ-
τοῦ ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ ἠθικότητι· ἡ δὲ ἀνάγκη αὐτοῦ
ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἀμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου· ἀφοῦ δηλ. ὁ
ἄνθρωπος διὰ τῆς ἀμαρτίας ἐξέπεσε τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ
καταστάσεως, διέφθειρε τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ ἐξησθéné-
σεν οὕτω τὸν ἐν αὐτῷ ἔμφυτον ἠθικὸν νόμον, τὸν διὰ τῆς
φωνῆς τῆς συνειδήσεως ἐκδηλούμενον, τότε ὁ Θεὸς ἐν τῇ
ἀπειρῶ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγαθότητι ηὐδόκησε
νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν αὐτοῦ καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς αὐτὸν
τὸν θεῖον αὐτοῦ νόμον πρὸς ἀκριβεστέραν διάγνωσιν τοῦ
ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐξησθηνημένης
αὐτοῦ θελήσεως.

Πῶς διαιρεῖται ὁ θετικὸς ἢ ἀποκεκαλυμμένος ἠθικὸς νόμος;

Ἐπειδὴ ὁ νόμος οὗτος ἀπεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς
τὸν ἄνθρωπον οὐχὶ ἅπαξ καὶ διὰ μιᾶς, ἀλλὰ βαθμηδόν

καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους, τὸ μὲν πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ δὲ μετὰ ταῦτα, διὰ τοῦτο ὁ νόμος οὗτος διαιρεῖται εἰς δύο: εἰς τὸν νόμον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅστις λέγεται καὶ Μωσαϊκὸς διότι ἀπεκαλύφθη κυρίως διὰ τοῦ Μωϋσέως, καὶ εἰς τὸν νόμον τῆς Καινῆς διαθήκης, ἧτοι τὸν Εὐαγγελικόν, τὸν ἀποκαλυφθέντα διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ τοῦ μὲν Μωσαϊκοῦ ἠθικοῦ νόμου περίληψις εἶναι ὁ Δεκαλόγος, ἧτοι αἱ δέκα ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ αἱ ἐπὶ τοῦ Σινᾶ δοθεῖσαι, τοῦ δὲ εὐαγγελικοῦ οἱ μακαρισμοὶ καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐν γένει διδασχὴ τοῦ Κυρίου.

Ποῖον τὸ περιεχόμενον τοῦ Δεκαλόγου ἦτοι τῶν δέκα ἐντολῶν;

α΄.) Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου ὁ ἐξαγαγών σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας. Οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.

β΄.) Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.

γ΄.) Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπιματαίῳ.

δ΄.) Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων, τοῦ ἁγιάζειν αὐτήν· ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ, καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.

ε'.) Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.

ς'.) Οὐ φονεύσεις.

ζ'.) Οὐ μοιχεύσεις.

η'.) Οὐ κλέψεις.

θ'.) Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ. Καὶ

ι'.) Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου· οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν τοῦ πλησίον σου, οὐδὲ τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὐδὲ τὸν παῖδα αὐτοῦ, οὐδὲ τὴν παιδί-σκην αὐτοῦ, οὔτε τοῦ βόου αὐτοῦ, οὔτε τοῦ ὑπόζυγιου αὐτοῦ, οὔτε παντὸς κτήνους αὐτοῦ, οὔτε ὅσα τῶ πλησίον σου ἐστὶ.

Ποία εἶναι ἡ κυρία ὑπόθεσις τῶν δέκα τούτων ἐντολῶν ;

Ἡ κυρία ὑπόθεσις τῶν δέκα ἐντολῶν εἶναι ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη περιεχομένη εἰς τὰς τέσσαρας πρώτας ἐντολάς, καὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη περιεχομένη εἰς τὰς λοιπὰς ἕξ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ὅστις ἦλθεν οὐχὶ ἵνα καταργήσῃ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, ἀλλ' ἵνα πληρώσῃ καὶ τελειοποιήσῃ αὐτόν (Ματθ. 5, 17), ἔλεγεν ὅτι ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς, ἐν τῇ πρὸς τὸν Θεὸν δηλ. καὶ τὸν πλησίον ἀγάπῃ, ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται (Ματθ. 22. 36—41).

ὑπὸ ποίου πνεύματος πρέπει νὰ ἐμπνέται ὁ χριστιανὸς ἐν τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν καὶ τῇ ἐκπληρώσει τῶν ἕξ αὐτῶν προερχομένων καθηκόντων αὐτοῦ ;

Ὁ χριστιανὸς πρέπει νὰ τηρῇ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ

καὶ νὰ προβαίνη εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθήκοντων, ὅσα αἱ ἐντολαὶ αὐταὶ ἐπιβάλλουσιν εἰς αὐτὸν ἐκουσίως καὶ ἀνιδιοτελεῶς, ἐξ εἰλικρινοῦς ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ θέλημα ὀρμώμενος, οὐχὶ δὲ ἀκουσίως, ἐξ ἀνάγκης καὶ φόβου, ἢ πρὸς ἴδιον συμφέρον· διότι τότε ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος καὶ ἡ διάπραξις τῆς ἀρετῆς οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν (Ματθ. 6, 1 κ. ἐξ). Διὰ τοῦτο διὰ νὰ ἦναι πράξις τις ἠθικὴ καὶ ἀξιέπαινος καὶ εὐάρεστος εἰς τὸν Θεὸν δὲν ἀρκεῖ νὰ ἦναι ἀπλῶς νόμιμος, σύμφωνος δηλ. πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς διατάξεις τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ νὰ προέρχεται ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν νόμον καὶ ἀπὸ ἀγαθὸν φρόνημα καὶ σκοπόν.

Τί πρέπει νὰ φρονῶμεν περὶ τοῦ ἐναντίου;

Ὅτι ὅπως πράξις τις διὰ νὰ ἦναι ἠθικὴ, ἀξιέπαινος καὶ εὐάρεστος εἰς τὸν Θεὸν δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἦναι σύμφωνος ἐξωτερικῶς πρὸς τὸν νόμον, οὕτω δὲν ἀρκοῦσι καὶ μόνον τὸ ἀγαθὸν φρόνημα καὶ ὁ ἱερὸς σκοπός, ὅταν ἡ πράξις εἶναι ἐξωτερικῶς ἐναντία εἰς τὸν ἠθικὸν νόμον. Ἐκ τούτων δείκνυται πόσον ἀντευαγγελικὴ καὶ ἀνήθικος εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν Ἰησοῦϊτῶν ὅτι ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα καὶ κατὰ τὴν ὁποῖαν πάντα τὰ μέσα, εἴτε θεμιτά, εἴτε ἀθέμιτα, δύναται τις νὰ μεταχειρισθῇ ὅταν πρόκηται νὰ ἐκπληρώσῃ ἱερὸν σκοπόν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Ποία εἶναι ἡ πρώτη ἐντολή καὶ τί μας διδάσκει ;

Ἡ πρώτη ἐντολή εἶναι ἡ ἐξῆς· « Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου ὁ ἐξαγαγών σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας. Οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ ». Μᾶς διδάσκει δὲ ἡ πρώτη ἐντολή ὅτι ἐκτὸς τοῦ ἑνὸς καὶ μόνο ἁληθινοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἕτερος ὑπάρχει καὶ ὅτι ἐπομένως καὶ ἡμεῖς οὐδένα ἄλλον Θεὸν ἐκτὸς αὐτοῦ πρέπει νὰ ἔχωμεν.

Ποῖα καθήκοντα ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς ἡ ἐντολή αὕτη ;

Τὰ κυριώτερα καθήκοντα, ἅτινα ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς ἡ πρώτη ἐντολή εἶναι τὰ ἐξῆς· α'.) ἡ εἰς Θεὸν πίστις, ἡ μετὰ πεποιθήσεως δηλ. καὶ ἄνευ δισταγμοῦ παραδοχὴ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀποκαλυφθείσης εἰς ἡμᾶς διδασκαλίας καὶ ἡ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς τὸν μόνον Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, ἀφοσίωσις· β'.) ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη, ἡ τελεία δηλ. ἀφοσίωσις ἡμῶν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ, οὕτως ὥστε νὰ μὴ θέλωμεν καὶ νὰ μὴ πράττωμέν τι ἕτερον, παρὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παραγγέλλει εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός· καὶ γ'.) ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς, ἡ ἀνάπαυσις δηλ. τῆς καρδίας ἡμῶν εἰς τὸν Θεὸν μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι αὐτὸς ἀδιαλείπτως προνοεῖ περὶ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας καὶ προφυλάττει ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς πονηροῦ.

Ποῖα ἄλλα καθήκοντα ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης ;

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων εὐαγγελικῶν ἀρετῶν ἀπορρέουσι διὰ τὸν χριστιανὸν τὰ καθήκοντα τοῦ νὰ λατρεύῃ καὶ σέβηται τὸν Θεὸν καὶ προσεύχηται εἰς αὐτόν· διότι ἅμα ὁ χριστιανὸς πιστεύῃ ἀληθῶς εἰς τὸν Θεόν, ὡς τὸν πανάγαθον δημιουργὸν καὶ προνοητὴν αὐτοῦ, ἀγαπᾷ αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας καὶ ἀναθέτη αὐτῷ ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας, δὲν δύναται παρὰ ἐν πλήρει ταπεινώσει καὶ ὑπακοῇ νὰ ἐκφράσῃ τὸν πρὸς τὸν Θεὸν σεβασμὸν αὐτοῦ καὶ ἐξωτερικῶς διὰ τῆς μερικῆς καὶ κατ' ἰδίαν καὶ διὰ τῆς κοινῆς καὶ δημοσίου θείας λατρείας καὶ προσευχῆς.

Τί λέγεται προσευχή καὶ πῶς διαιρεῖται ;

Προσευχὴ λέγεται ἢ μετὰ τοῦ Θεοῦ συνομιλία ἡμῶν, ἢ διὰ λόγου δηλ. ἔκθεσις καὶ παράστασις πρὸς τὸν Θεὸν τῶν αἰσθημάτων καὶ ἀναγκῶν ἡμῶν· διαιρεῖται δὲ εἰς τρία εἶδη α'.) εἰς δοξολογίαν, ὅταν ἀναλογιζόμενοι τὸ μεγαλεῖον καὶ τὰς ἀπείρους τοῦ Θεοῦ τελειότητας ἐξυμνῶμεν καὶ ἐγκωμιάζωμεν αὐτόν· β'.) εἰς εὐχαριστίαν, ὅταν ἐκφράζωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς εὐεργεσίας, ἃς καθ' ἑκάστην ἐπιδαφιλεῖ εἰς ἡμᾶς· καὶ γ'.) εἰς δέησιν ἢ παράκλησιν, ὅταν ἐπικαλώμεθα τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ πρὸς πλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ ἡμῶν καὶ τῶν διαφορῶν ἀναγκῶν, ὑφ' ὧν περικυκλούμεθα ἐν τῇ γῆ ταύτῃ.

Τίς ὁ τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς προσευχῆς τοῦ χριστιανοῦ;

Τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς προσευχῆς τοῦ χριστιανοῦ εἶναι ἡ Κυριακὴ λεγομένη προσευχή, ἣτις ὀνομάζεται οὕτω διότι παρεδόθη εἰς ἡμᾶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ ἣτις διαιρεῖται εἰς ἐπίκλησιν, εἰς ἑπτὰ αἰτήματα καὶ εἰς δοξολογίαν. Ἡ προσευχὴ αὕτη εἶναι ἡ ἀκόλουθος:

«Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».

Ποία ἡ ἔννοια τῆς ἐπικλήσεως;

Ἐν τῇ ἐπικλήσει τῆς Κυριακῆς προσευχῆς καλοῦμεν τὸν Θεὸν πατέρα ἡμῶν ὄχι μόνον διότι ὁ Θεὸς εἶναι ποιητὴς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐξαγορασθέντες διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἀποτελοῦμεν μίαν οἰκογένειαν, τῆς ὁποίας πατὴρ εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός, τέκνα δὲ ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ (Ἰωάν. 1, 12). λέγομεν δέ, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὄχι ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι πανταχοῦ παρών, ἀλλὰ διὰ νὰ ὑποδείξωμεν ὅτι ἐν οὐρανῷ εὐαρεστεῖται ὁ Θεός, διότι ἐν αὐτῷ διαμένουσι τὰ πληροῦντα τὸ ἅγιον αὐτοῦ θέλημα ἄλλα πνεύματα, ἐνῶ ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ἐπικρατεῖ ἡ ἁμαρτία.

Τί αἰτοῦμεν διὰ τοῦ πρώτου αἰτήματος ;

Διὰ τοῦ πρώτου αἰτήματος τῆς Κυριακῆς προσευχῆς αἰτοῦμεν τὸν ἁγιασμὸν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, κατορθοῦται δὲ οὗτος, ὅταν ἐπιγνόντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ πολιτευώμεθα συμφώνως πρὸς αὐτό, διότι οὕτω καὶ οἱ ἄλλοι βλέποντες τὴν ἐνάρετον ἡμῶν πολιτείαν καὶ τὰ καλὰ ἡμῶν ἔργα δοξάζουσι τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Τί αἰτοῦμεν διὰ τοῦ δευτέρου αἰτήματος ;

Διὰ τοῦ αἰτήματος τούτου παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν ἵνα μὴ βασιλεύῃ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἡ ἁμαρτία, ἀλλὰ διὰ τῆς διαδόσεως καὶ ἐξαπλώσεως τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ καὶ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας βασιλεύῃ αὐτὸς καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ἐν ἡμῖν.

Τί αἰτοῦμεν διὰ τοῦ τρίτου αἰτήματος ;

Διὰ τοῦ αἰτήματος τούτου παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν ἵνα ὅπως ἐν οὐρανῷ οἱ ἅγιοι αὐτοῦ ἄγγελοι πάντοτε καὶ ἐν παντὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῶσιν, οὕτως ἐνισχύσῃ καὶ ἡμᾶς ὅπως ἐκπληρῶμεν ἀκριβῶς καὶ μετὰ ζήλου ἐπὶ τῆς γῆς τὰς θείας αὐτοῦ ἐντολάς.

Τί αἰτοῦμεν διὰ τοῦ τετάρτου αἰτήματος ;

Διὰ τοῦ αἰτήματος τούτου παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν ἵνα παρέχῃ ἡμῖν τὴν καθ' ἐκάστην ἡμέραν πρὸς συντήρησιν ἡμῶν ἀναγκαίαν τροφήν καὶ λοιπά· ὥστε δὲν πρέπει νὰ μεριμνῶμεν ὑπερμέτρως περὶ τῶν γηίνων πραγμάτων, ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν τὰς ἐλπίδας ἡμῶν ἀνα-

τεθειμένας εἰς τὸν Θεόν, ὅστις κάλλιον ἡμῶν γινώσκει
τίνος ἀνάγκην ἔχομεν.

Τί αἰτοῦμεν διὰ τοῦ πέμπτου αἰτήματος ;

Διὰ τοῦ αἰτήματος τούτου ζητοῦμεν τὴν παρά τοῦ
Θεοῦ ἄφεισιν καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἣ-
τις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίαν
καὶ πνευματικὴν ἡμῶν εὐεξίαν, καὶ τὴν ὁποῖαν δυνά-
μεθα νὰ ἐπιτύχωμεν μόνον ὅταν καὶ ἡμεῖς παρέχωμεν
συγγνώμην εἰς τοὺς πρὸς ἡμᾶς πταίσαντας ἀδελφοὺς
ἡμῶν. (Ματθ. 6, 14, 15).

Τί αἰτοῦμεν διὰ τοῦ ἕκτου καὶ ἑβδόμου αἰτήματος ;

Διὰ τῶν αἰτημάτων τούτων παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν
ἵνα προφυλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πειρασμῶν,
ἧτοι ἀπὸ τῆς συνδρομῆς τοιούτων περιστάσεων, αἵτινες
δύνανται νὰ ἐκθέσωσιν ἡμᾶς εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ μᾶς
ἀπαλλάξῃ ἀπὸ πᾶσαν ἐπήρειαν τοῦ διαβόλου, ὅστις
ζητεῖ πάντοτε νὰ ἕξαπατήσῃ καὶ φέρῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

Διατί εἰς τὴν Κυριακὴν προσευχὴν ἐπισυνάπτεται καὶ δο-
ξολογία ;

Πρῶτον μὲν διότι ὡς δημιουργήματα αὐτοῦ ἔχομεν
χρέος ἀπαραίτητον, ἕξαιτούμενοι τὰ ἑλέη αὐτοῦ νὰ
ἀπονέμωμεν τὴν προσήκουσαν αὐτῷ δόξαν καὶ τιμὴν,
δεύτερον δὲ ἵνα, διδασκόμενοι ἐκ τῆς δοξολογίας ταύτης,
ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι παντοδύναμος καὶ πανάγαθος, στηρί-
ζωμεν ἔτι μᾶλλον τὴν ἐλπίδα ἡμῶν εἰς αὐτόν.

Ποῖαι αἱ εἰς τὴν πρώτην ἐντολὴν ἀντίθετοι κακίαι ;

Εἰς τὴν πρώτην ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς ὁποίας

διδασκόμεθα τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, ἐλπίδα, καὶ ἀγάπην, ἀντίθετοι κακίαι καὶ ἁμαρτίαι εἶναι α'.) ἡ ἀπιστία καὶ ἀθεΐα ἤτοι ἡ ἄρνησις τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ὡς τοῦ παντοδυναμοῦ Κυρίου, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ὑποτάσσεται ὁ ἄνθρωπος· β'.) ἡ πολυθεΐα καὶ εἰδωλολατρεία, ὅταν δηλ. ὁ ἄνθρωπος θεοποιῇ διάφορα κτίσματα καὶ λατρεύῃ αὐτά· γ'.) ἡ ἄρνησις τῆς θείας προνοίας· δ'.) ἡ μαγεία καὶ ἡ γοητεία, ὅταν δηλ. οἱ ἄνθρωποι διὰ ψιθυρισμῶν τινῶν λέξεων καὶ ἀλλοκότων σημείων ἐπικαλῶνται πονηρὰς δυνάμεις καὶ πνεύματα πρὸς ὠφέλειαν ἢ βλάβην τοῦ πλησίον αὐτῶν· ε'.) ἡ αἵρεσις καὶ τὸ σχίσμα, ἡ παραχάραξις δηλ. καὶ διαστροφή τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ διδασκαλίας τῆς ἐκκλησίας· καὶ ς'.) ἡ θρησκευτικὴ ἀδιαφορία, ὅταν δηλ. δὲν ἀπονέμωμεν εἰς τὸν Θεὸν τὴν προσήκουσαν τιμὴν καὶ λατρείαν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Τί ἀπαγορεύει ἡ δευτέρα ἐντολή ;

Ἡ δευτέρα ἐντολή ἀπαγορεύει ἐν γένει τὴν εἰδωλολατρείαν διδάσκουσα ἡμᾶς ὅτι δὲν πρέπει ἀφέντες τὴν λατρείαν καὶ προσκύνησιν τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ, νὰ θεοποιῶμεν τὰ κτίσματα καὶ κατασκευάζοντες ἀγάλματα αὐτῶν, νὰ προσκυνῶμεν καὶ λατρεύωμεν αὐτὰ ὡς θεοὺς ἢ ὁμοιώματα θεῶν.

Μήπως ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην ἡ χρῆσις τῶν ἱερῶν εἰκόνων;

Οὐχί· ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπιτρέπουσα τὴν εἰκόνισιν τῶν Ἀγίων, οἵτινες διὰ τοῦ βίου αὐτῶν εὐηρέστησαν εἰς τὸν Θεόν, καὶ διδάσκουσα ἡμᾶς νὰ τιμῶμεν καὶ σεβώμεθα τὰς ἱεράς αὐτῶν εἰκόνας, οὐδόλως πράττει ἐναντίον τῆς δευτέρας ἐντολῆς, ἣτις ἀπαγορεύει τὴν εἰδωλολατρείαν· ἡ πράξις αὕτη τῆς ἐκκλησίας θὰ ἦτο ἐναντία εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην, ἐὰν ἡ ἐκκλησία ἐθεοποιεῖ τὰς εἰκόνας καὶ ἐδίδασκεν ἡμᾶς νὰ ἀπονέμωμεν εἰς αὐτάς, οὐχὶ σχετικὴν τιμὴν καὶ προσκύνησιν, ἀλλὰ θείαν· ἡμεῖς τιμῶντες τὰς εἰκόνας καὶ σχετικῶς αὐτάς ἀσπαζόμενοι δὲν ἀναφέρομεν τὴν τιμὴν καὶ τὸν σεβασμὸν εἰς τὴν ὕλην ἢ τὰ χρώματα, ἀλλ' εἰς τὰ δι' αὐτῶν εἰκονιζόμενα πρόσωπα, πρὸς διέγερσιν τοῦ θρησκευτικοῦ ἡμῶν αἰσθήματος καὶ ἀπομίμησιν τῶν θεαρέστων αὐτῶν ἔργων. Ἐπίσης δὲν ἀντιβαίνει εἰς τὴν δευτέραν ἐντολὴν καὶ ἡ τιμὴ τὴν ὁποίαν ἀποδίδομεν εἰς τὰ ἱερά λείψανα, διότι ἐπίσης δὲν θεοποιούμεν αὐτά, ἀλλὰ τὰ τιμῶμεν καὶ τὰ σεβόμεθα ὡς χρησιμεύσαντα κατοικητήρια τῶν ψυχῶν τῶν Ἀγίων, καὶ ὡς ὄργανα διὰ τῶν ὁποίων ὁ Θεὸς παρέχει πολλάκις εἰς ἡμᾶς τὴν χάριν αὐτοῦ.

Ποῖοι ἀμαρτάνουσιν εἰς τὴν δευτέραν ἐντολὴν;

α'.) οἱ εἰδωλολάτραι, ὅσοι δηλ. προσκυνοῦσιν εἰδωλα καὶ ἀπονέμουσιν εἰς αὐτὰ θείαν τιμὴν καὶ λατρείαν·
β'.) ὅσοι ἐξ ἀμαθείας ἢ δεισιδαιμονίας περιορίζουσι τὴν

εὐσέβειαν εἰς ἐξωτερικὰς μόνον πράξεις καὶ τελετάς, νομίζοντες ὅτι δι' αὐτῶν θὰ ἐπιτύχωσι τὴν σωτηρίαν αὐτῶν· π.χ. εἰς τυπικὰς μόνον προσευχὰς γινομένας διὰ τῶν χειλέων μόνον οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τῆς καρδίας, εἰς τὴν τήρησιν τῶν νενομισμένων νηστειῶν, χωρὶς νὰ ἀπέχωσιν ἀπὸ τῆς ἀδικίας καὶ ἁμαρτίας, καὶ τὰ τοιαῦτα· καὶ γ'.) οἱ πλεονέκται, οἱ ὑπερήφανοι, οἱ κοιλιόδουλοι καὶ οἱ ὑποκριταί· διότι οἱ μὲν πλεονέκται θεοποιοῦσι τὸν χρυσόν, οἱ ὑπερήφανοι ἑαυτούς, οἱ κοιλιόδουλοι τὴν κοιλίαν καὶ τὰ πάθη αὐτῶν, οἱ δὲ ὑποκριταί τὴν περὶ αὐτῶν, ὡς εὐσεβῶν ὑπόληψιν τῶν ἄλλων.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Τί μας διδάσκει ἡ τρίτη ἐντολή;

Ἡ τρίτη ἐντολή μᾶς διδάσκει τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸ θεῖον ὄνομα εὐλάβειαν δηλ. τὴν μετ' ἀληθοῦς ταπεινώσεως ὑπόκλισιν ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπονομήν τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς πᾶν ὅ,τι θεῖον καὶ ἱερόν, ἐπομένως ὅτι δὲν πρέπει νὰ μεταχειρίζωμεθα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς μάτην καὶ ἀδιαφορῶς.

Πότε λαμβάνεται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς μάτην καὶ τίνες οἱ κατὰ τῆς ἐντολῆς ταύτης ἁμαρτάνοντες ;

Τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ λαμβάνεται εἰς μάτην ὅταν ὁ

ἄνθρωπος μὴ ἀπονέμων εἰς αὐτὸν τὸν προσήκοντα σε-
 βασμὸν μεταχειρίζεται αὐτὸ εἰς τὰς κοινὰς καὶ συν-
 ἦθεις ὀμιλίας ἄνευ τινὸς ἀνάγκης· ἀμαρτάνουσι δὲ κατὰ
 τῆς ἐντολῆς ταύτης πάντες ἐν γένει οἱ τοῦτο πράττον-
 τες καὶ ἰδίως οἱ βλασφημοὶ, οἱ κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ
 Θεοῦ αὐτοῦ ὀνόματος περιφρονητικοὺς καὶ ὕβριστικούς
 λόγους ἀπαγγέλλοντες, οἱ γογγύζοντες κατὰ τῆς θείας
 προνοίας, οἱ ἐμπαίζοντες καὶ περιυβρίζοντες τὰ ἱερά τῆς
 θρησκείας, οἱ μετὰ ἀδιαφορίας καὶ ἄνευ προσοχῆς προσ-
 ευχόμενοι καὶ τέλος οἱ ὀρκιζόμενοι. †

Τί λεγεται ὄρκος καὶ τί διδάσκει περὶ τούτου ἡ ἅγια Γραφή;

“Ὁρκος λέγεται ἡ πράξις ἐκείνη, καθ’ ἣν πρὸς βε-
 βαίωσιν τῆς ἀληθείας ἐπικαλούμεθα τὸν Θεὸν ὡς μάρ-
 τυρα μὲν τοῦ ὅτι λέγομεν τὴν ἀλήθειαν, ὡς τιμωρὸν
 δὲ ἐὰν λέγωμεν ψεῦδος· ὁ τοιοῦτος ὄρκος, ὅστις ἐν τῇ
 Παλαιᾷ Διαθήκῃ διὰ τὴν ἀτέλειαν καὶ σκληροκαρδίαν
 τῶν Ἰουδαίων ἐπετρέπετο, ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀπα-
 γορεύεται ἀπολύτως· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, λέγει ὁ Κύριος
 ἡμῶν, μὴ ὀμόσαι ὀλως μῆτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι
 θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· μῆτε ἐν τῇ γῆ, ὅτι ὑποπό-
 διόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μῆτε εἰς Ἱεροσόλυμα,
 ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως· μῆτε ἐν τῇ
 κεφαλῇ σου ὀμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα
 λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος
 ὑμῶν Ναί, Ναί, Οὐ Οὐ, τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ
 τοῦ πονηροῦ ἐστίν. (Ματθ. 5, 33—37).

Τί λέγεται ἑπακτός ὄρκος καὶ τί πρέπει νὰ φρονῶμεν περὶ αὐτοῦ ;

Ἐπακτός ὄρκος λέγεται ὁ ὄρκος ὁ ἐπιβαλλόμενος ὑπὸ τῆς πολιτείας ἢ πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας ἢ πρὸς βεβαίωσιν τῆς εὐσυνειδήτου ἐκπληρώσεως τῶν ἀνατιθεμένων ἡμῖν καθηκόντων. Εἰς τὸν τοιοῦτον ὄρκον, ὅστις ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς πολιτείας ἕνεκα τῆς ἀτελείας ἐν γένει τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, δύναται καὶ ὁ χριστιανὸς ἐν ἀνάγκῃ καὶ οὐχὶ βεβαίως ἄνευ ἁμαρτίας νὰ ὑποκύψῃ, ἀφοῦ προηγουμένως φροντίσῃ παντοιοτρόπως νὰ προλάβῃ καὶ ἀποφύγῃ αὐτόν. Ἐννοεῖται δὲ οἷοθεν ὅτι ἀφοῦ ὁ ἐξ ἀνάγκης ὀρκιζόμενος ἁμαρτάνει πολλῶν μᾶλλον ἐπισύρουσι καθ' ἑαυτῶν τὴν θείαν δίκην καὶ ὀργὴν οἱ ἄνευ ἀνάγκης ὀρκιζόμενοι, οἱ ψευδορκοῦντες καὶ οἱ ἐπισρκοῦντες.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Τί μας διδάσκει ἡ τετάρτη ἐντολή;

Ἡ τετάρτη ἐντολή μᾶς διδάσκει ὅτι ἐξ ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα, τὴν δὲ ἑβδόμην, ἣτις διὰ μὲν τοὺς Ἰουδαίους ἦτο τὸ Σάββατον, διότι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς δημιουργίας, διὰ δὲ τοὺς Χριστιανούς εἶναι ἡ Κυριακή, διότι κατ' αὐτὴν ἀνέστη ὁ Κύριος ἡμῶν ἐκ νεκρῶν καὶ συνεπλή-

ρωσε τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, νὰ μὴ ἐργαζώμεθα, ἀλλὰ νὰ ἀφιερῶμεν αὐτὴν εἰς τὸν Θεόν, καταγινόμενοι εἰς ἔργα εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς.

Τίς ὁ λόγος τῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἀπαγορεύσεως τῆς ἐργασίας;

Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἀπαγορεύει τὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐργασίαν δὲν εἶναι ὅπως ἀποκλείσῃ πᾶσαν οἰανδὴποτε ἐργασίαν, ἀλλ' ὅπως προφυλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς περὶ τὰ γῆϊνα τύρβης καὶ τῆς εἰς αὐτὰ προσηλώσεως, διὰ τοῦτο προκειμένου περὶ σπουδαιοτάτου ἔργου μὴ ἐπιδεχομένου ἀναβολὴν συγχωρεῖται ἡ ἐργασία καὶ μάλιστα ὅταν τὸ ἔργον τοῦτο ἀποβλέπῃ τὸ κοινὸν καλόν.

Ποῖα τὰ ἔργα τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, εἰς ἃ πρέπει νὰ ἀσχολώμεθα τὴν Κυριακὴν;

Κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν ὡς καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας διατεταγμένας ἑορτὰς καθήκον ἔχομεν νὰ συνερχώμεθα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ὅπως δοξάσωμεν αὐτὸν καὶ εὐχαριστήσωμεν διὰ τὰ ἀγαθὰ, ὅσα παρέχει εἰς ἡμᾶς, καὶ διὰ νὰ οἰκοδομηθῶμεν ἐκ τῆς ἀκροάσεως τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ· ἐὰν δὲ ἕνεκα ἀσθενείας ἢ ἄλλης ἀνάγκης δὲν δυνάμεθα νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τότε νὰ καταγινώμεθα ἐν τῇ οἰκίᾳ ἡμῶν εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν θεαρέστων καὶ ψυχωφελῶν βιβλίων, νὰ ἐλεῶμεν καὶ εὐεργετῶμεν τοὺς πτωχοὺς, νὰ ἐπισκεπτῶμεθα τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἐν φυλακῇ παρέχοντες αὐτοῖς πᾶσαν τὴν δυνατὴν ἀνακούφισιν.

Ποιοὶ ἁμαρτάνουσιν εἰς τὴν τετάρτην ἐντολήν;

Εἰς τὴν ἐντολήν ταύτην ἁμαρτάνουσιν, ὅσοι ἄνευ ἀπολύτου ἀνάγκης, ἀλλ' ἐξ ἀπλῆς πλεονεξίας καὶ αἰσχροκερδείας δὲν καταπαύουσιν ἀπὸ τῶν καθημερινῶν αὐτῶν ἔργων ἢ καταπαύουσι μὲν ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἀντὶ ν' ἀφιερῶσιν τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς ἔργα εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, οἷα ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν, δαπανῶσιν αὐτὴν εἰς διασκεδάσεις καὶ ἡδονὰς κατασπαταλῶντες οὕτω καὶ τὴν υἰείαν καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῶν· ὅσοι δηλ. ἀντὶ νὰ προσέρχωνται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ παρίστανται καθ' ὄλην τὴν Ἀκολουθίαν ἐν εὐλαβείᾳ καὶ κατανύξει, ἀντὶ νὰ προσεύχωνται καὶ καταγίνωνται εἰς εὐσεβεῖς ἀναγνώσεις καὶ ἔργα ἐλεημοσύνης, διατρίβουσιν εἰς καφενεῖα καὶ καπηλεῖα καὶ δαπανῶσι τὸν καιρὸν τῶν ἢ εἰς μέθην καὶ κραιπάλας, ἢ εἰς παίγνια καὶ αἰσχρὰ θεάματα, ἢ ψυχοφθόρα ἀκούσματα καὶ ἀναγνώσματα.

Ποιοὶ ἄλλοι ἁμαρτάνουσιν εἰς τὴν τετάρτην ἐντολήν;

Ὅσοι κατὰ τὰς ἐξ ἐργασίμους τῆς ἐβδομάδος ἡμέρας δὲν ἐργάζονται, ἀλλὰ, εἴτε ἐξ ὀκνηρίας, εἴτε ἐκ μικροφιλοτιμίας μένουσιν ἄργοι. Οἱ τοιοῦτοι ἁμαρτάνουσιν ὅχι μόνον διότι οὕτω γίνονται βάρος εἰς τοὺς ἄλλους τρεφόμενοι ἐκ τοῦ ἰδρωτὸς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διότι ἢ ἀργία, ὡς μήτηρ κακίας, φέρει αὐτοὺς εἰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἁμαρτίας.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Τί μας διδάσκει ἡ πέμπτη ἐντολή καὶ ποῖα πρὸς τοὺς γονεῖς καθήκοντα πηγάζουσιν ἐξ αὐτῆς ;

Ἡ πέμπτη ἐντολή μᾶς διδάσκει ὅτι ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ὀφείλει νὰ τιμᾷ καὶ σέβηται τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, διότι οὗτοι οὐ μόνον ἔδωκαν εἰς ἡμᾶς τὴν ὑπαρξιν, ἀλλὰ καὶ ἐφρόντισαν τὸ κατὰ δύναμιν νὰ ἀναπτύξωσιν ἡμᾶς σωματικῶς καὶ πνευματικῶς, νὰ ἀναθρέψωσι καὶ παιδαγωγήσωσιν ἡμᾶς· καθήκοντα δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐκ τῆς ἐντολῆς ταύτης πηγάζοντα εἶναι τὰ ἑξῆς· α.) νὰ ὑπακούωμεν πάντοτε καὶ νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τὸ θέλημα αὐτῶν· β.) νὰ τιμῶμεν καὶ σεβώμεθα αὐτούς· γ.) μετ' ἀγάπης καὶ συγκαταβάσεως ἄνευ ἀδημονίας καὶ γογγυσμοῦ νὰ περιθάλλωμεν καὶ διατρέφωμεν αὐτοὺς ἐν καιρῷ ἀσθενειῶν καὶ γήρατος καὶ δ.) νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἐν ὄσφ ζωῆσι, καὶ μετὰ θάνατον, μηδὲν τῶν πρὸς αὐτοὺς νενομισμένων παραμελοῦντες καὶ νὰ ἐκπληρῶμεν ἱερῶς τὴν τελευταίαν αὐτῶν θέλησιν.

Ποῖα τὰ τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα καθήκοντα ;

Τὸ πρῶτον καθήκον τῶν γονέων πρὸς τὰ ἴδια ἑαυτῶν τέκνα εἶναι ἡ μετ' ἀγάπης μέριμνα καὶ φροντίς περὶ τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως καὶ περὶ τῆς ἐν τῷ βιωτικῷ σταδίῳ ἀποκαταστάσεως αὐτῶν, ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ὀφείλουσιν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων νὰ ποτιζῶσιν αὐτὰ μετὰ τοῦ φυσικοῦ γάλακτος

καὶ τὸ γάλα τῆς ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας, νὰ ἀνατρέψωσιν αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου καθιστῶντες οὕτως αὐτὰ εὐσεβεῖς καὶ ἐναρέτους χριστιανούς, μέλη χρήσιμα τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ κοινωσίᾳ.

Ποῖοι ἄλλοι ἐπέχουσι τόπον γονέων πρὸς ἡμᾶς καὶ οὓς ἐπίσης ὀφείλομεν νὰ τιμῶμεν ;

α.) Ὁ βασιλεὺς, καθόσον ὄλον τὸ βασιλεῖον εἶναι μία μεγάλη οἰκογένεια τῆς ὁποίας πατὴρ μὲν εἶναι ὁ βασιλεὺς, τέκνα δὲ οἱ ὑπῆκοι αὐτοῦ καὶ διότι αὐτὸς μετὰ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ὑπουργῶν διηνεκῶς μεριμνᾷ περὶ τῆς εὐημερίας καὶ προόδου ἡμῶν· τοῦτο εἶναι καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ τιμῶμεν δηλ. καὶ σεβώμεθα καὶ ὑπακούωμεν καὶ ὑποτασσώμεθα εἰς τοὺς πολιτικούς ἡμῶν ἄρχοντας (Ῥωμ. 13, 1)· β.) Οἱ πνευματικοὶ ἡμῶν ἄρχηγοὶ καὶ ποιμένες, διότι αὐτοὶ ἀδιαλείπτως μεριμνῶσι περὶ τῆς ψυχικῆς ἡμῶν σωτηρίας καὶ γ.) οἱ διδάσκαλοι οἵτινες προθύμως καὶ φιλοτίμως ἀγωνίζονται νὰ φωτίζωσι τὸν νοῦν ἡμῶν καὶ νὰ διαπλάττωσι τὴν καρδίαν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Τί μας διδάσκει ἡ ἕκτη ἐντολή ;

Ἡ ἕκτη ἐντολή μᾶς διδάσκει τὴν σχέσιν ἡμῶν πρὸς τὸν πλησίον, ὅσον ἀφορᾷ τὸ πολυτιμότερον τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν αὐτοῦ, τὴν ζωὴν· ὁ χριστιανὸς ὅπως ὀφείλει νὰ

συντηρῆ καὶ προάγῃ τὴν ἰδίαν σωματικὴν ζωὴν ἀποφεύγων πᾶσαν ἄμεσον καὶ ἔμμεσον καταστροφὴν αὐτῆς, οὕτω καὶ ὑπὸ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης ἐμπορούμενος οὐ μόνον ὀφείλει νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ πάσης βιαίας τῆς ζωῆς τοῦ πλησίον ἀφαιρέσεως, ἤτοι τοῦ φόνου, ἀλλὰ καὶ νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς συντηρήσεως αὐτῆς καὶ ἀναπτύξεως διὰ τῶν ἔργων τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς ἀποφυγῆς παντὸς ὅ,τι δύναται νὰ βλάψῃ αὐτήν.

Τί ἄλλο μᾶς διδάσκει ἡ ἐντολὴ αὕτη;

Ἡ ἐντολὴ αὕτη μᾶς διδάσκει οὐ μόνον νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν διὰ τῆς ἰδίας ἡμῶν χειρὸς ἀφαιρέσιν τῆς ζωῆς τοῦ πλησίον, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ συνεργῶμεν εἰς τοῦτο εἴτε ἀμέσως εἴτε ἔμμέσως καὶ πλαγίως, νὰ ἀποφεύγωμεν λοιπὸν τὴν κατὰ τοῦ πλησίον ὀργήν, τὸ μῖστος καὶ τὸν φθόνον, διότι τὰ πάθη ταῦτα εἶναι συνήθως αἱ πρῶται αἰτίαι καὶ ἀφορμαὶ τοῦ φόνου. Ἐπίσης δὲ ὀφείλομεν νὰ ἀποφεύγωμεν καὶ τὸν πνευματικὸν τοῦ πλησίον φόνον, νὰ μὴ σκανδαλίζωμεν δηλ. τὸν πλησίον καὶ παρέχωμεν αὐτῷ ἀφορμὴν εἰς πτῶσιν καὶ ἀμαρτίαν, ἥτις εἶναι ὁ πνευματικὸς τοῦ ἀνθρώπου θάνατος.

Ποῖοι ἀμαρτάνουσιν εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην;

Εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην ἀμαρτάνουσιν ὅχι μόνον ὅσοι ἢ αὐτοὶ προβαίνουσιν εἰς τὴν ἀφαιρέσιν τῆς ζωῆς τοῦ πλησίον ἢ συνεργοῦσιν εἰς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὅσοι σκοπὸν ἔχοντες νὰ φονεύσωσιν ἐμποδίζονται ὑπὸ τῶν

περιστάσεων και ὅσοι δυνάμενοι νὰ ἐμποδίσωσι και νὰ προλάβωσι τὸν θάνατον τοῦ πλησίον δὲν πράττουσι τοῦτο· και τέλος οἱ ἄδικοι κριταὶ οἵτινες ἢ διὰ κέρδη, ἢ διὰ συγγένειαν, ἢ φιλίαν ἢ διὰ μῖσος ἀθωοῦσι τοὺς ἐνόχους και καταδικάζουσι τοὺς ἀθώους.

Τί πρέπει νὰ φρονῶμεν περὶ αὐτοχειρίας;

Ὅτι αὕτη εἶναι βαρύτερον διὰ τὸν χριστιανὸν ἀμάρτημα, διότι ἡ ζωὴ ἡμῶν εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡμεῖς οὐδὲν δικαίωμα ἀφαιρέσεως ἔχομεν, ὅστις λοιπὸν ἀφαιρεῖ τὴν ἰδίαν ζωὴν, ὁ τοιοῦτός σφετερίζεται θεῖον δικαίωμα, διὰ τοῦτο δὲ και ἡ ἐκκλησία οὔτε εὐχεται ὑπὲρ τῶν τοιούτων, οὔτε ἐπιτρέπει τὴν χριστιανικὴν αὐτῶν ταφήν. Ἐπίσης βαρὺ διὰ τὸν χριστιανὸν ἀμάρτημα εἶναι και ἡ μονομαχία, ὡς πρᾶξις ἐναντία εἰς τὴν ἐξουσίαν ἣτις μόνη ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διαλύη τὰς μεταξὺ ἡμῶν διενέξεις και διαφοράς, και διότι δι' αὐτῆς δύναται νὰ ἐπέλθῃ φόνος. /

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Τί μας διδάσκει ἡ ἑβδόμη ἐντολή;

Ἡ ἐντολή αὕτη μᾶς διδάσκει ὅτι ἐπειδὴ ὁ χριστιανὸς εἶναι μέλος τοῦ Χριστοῦ, και ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τὴν μοιχείαν και πᾶσαν σαρκικὴν ἀκολασίαν, νὰ προσπαθῇ δὲ νὰ τηρῇ ἑαυτὸν καθαρόν κατὰ τε τὴν ψυχὴν και τὸ σῶμα ζῶν ἐν ἀγνείᾳ

καὶ σωφροσύνη, διότι πᾶτα προσβολὴ κατὰ τῆς ἀμοιβαίας πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως τῶν συζύγων ματαιοῖ τὸν σκοπὸν τοῦ γάμου καὶ καταστρέφει τὴν οἰκογένειαν. Ἐν γένει δὲ ἡ ἐντολὴ ἀπαγορεύει εἰς τε τοὺς ἐγγάμους καὶ ἀγάμους πᾶν εἶδος αἰσχρότητος καὶ φιληδονίας ἐπιβάλλουσα ἐγκράτειαν, σωφροσύνην καὶ σεμνότητα καὶ ἐν διαλογισμοῖς, καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις.

Ποῖα τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς ταύτης;

Ταῦτα εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα, διότι δὲν εἶναι μόνον ὁ ψυχικὸς ὄλεθρος τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ καταστροφή τοῦ οἰκογενειακοῦ αὐτοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ ἡ σπουδαία βλάβη τῶν πνευματικῶν καὶ σωματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, διότι διὰ τῶν ἀκολασιῶν σκοτίζεται ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ἐξασθενεῖ τὸ μνημονικόν, σκληρύνεται ἡ καρδιά καὶ ἐν γένει γεννῶνται πολλάκις τοιαῦτα ἀσθενεῖαι αἵτινες φέρουσιν ὡς συνέπειαν καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον.

Διὰ τίνος μέσου δύναται τις νὰ ἀποφύγῃ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς συνεπείας;

Τοῦτο δύναται νὰ κατορθωθῇ διὰ τῆς ἐν τοῖς ἔργοις τῆς ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας ἐνασχήσεως καὶ διὰ τῆς ἀποφυγῆς παντὸς ὅ,τι δύναται νὰ ἐξάψῃ τὰς ὁρμὰς καὶ τὰ πάθη ἡμῶν, οἷον τῶν αἰσχρῶν διαλογισμῶν, τῶν μετὰ διεφθαρμένων ἀνθρώπων συναναστροφῶν, τῶν ἀσέμνων θεαμάτων καὶ χορῶν, τῆς ἀναγνώσεως σκανδαλωδῶν βιβλίων, τῆς ἀργίας καὶ ὀκνηρίας καὶ τῶν τοιούτων.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΓΔΩΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Τί μας διδάσκει ἡ ὀγδὴ ἐντολή ;

Ἐπειδὴ μετὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν τιμὴν τοῦ πλησίον ἡ περιουσία καὶ τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ εἶναι μέσον καὶ ὄργανον οὐ μόνον τῆς σωματικῆς αὐτοῦ συντηρήσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως ἡ ἐντολή αὐτὴ ἀπαγορεύει εἰς ἡμᾶς πᾶσαν εἴτε φανεράν εἴτε δολίαν καὶ δι' ἀπάτης ἀφαιρέσιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ πλησίον ἡμῶν.

Ποῖα ἐν γένει τὰ ἀμαρτήματα ἄτινα ἀπαγορεύει ἡ ἐντολή αὕτη;

Ταῦτα εἶναι τὰ ἐξῆς· α'.) ἡ φανερά καὶ διὰ τῆς βίας γιγνομένη ἀρπαγὴ ξένου πράγματος, ἢ ἡ ληστεία· β'). ἡ κλοπὴ, ἢτοι ἡ κρύφα καὶ διὰ δόλου γιγνομένη ἀρπαγὴ ξένου πράγματος· γ'.) ἡ ἀπάτη ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους συναλλαγαῖς· δ'.) ἡ ἱεροσυλία, ἢ ἀφαιρέσεις δηλ. πραγμάτων ἀφιερωμένων εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν· καὶ ε'.) πᾶσα ἢ καθ' οἰονδήποτε τρόπον, εἴτε διὰ τῆς φιλαργυρίας, εἴτε διὰ τῆς δωροδοκίας, εἴτε διὰ βαρέων τόκων, ἀδικία πρὸς τὸν πλησίον. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην τάξιν δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν καὶ τοὺς ἀσπλάγχχους πρὸς τοὺς πτωχοὺς, διότι καὶ οὗτοι τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν ὡς ἴδια νομίζοντες καὶ οὐχὶ ὡς δῶρα Θεοῦ πρὸς ἀντίληψιν τῶν ἐνδεῶν ἀδικοῦσιν αὐτοὺς ἀποστεροῦντες τῶν δῶρων τούτων τοῦ Θεοῦ.

Πῶς δυνάμεθα νὰ ἀποφύγωμεν τὰ ἁμαρτήματα ταῦτα;

Διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὰ ἁμαρτήματα ταῦτα πρέπει πρῶτον μὲν νὰ ἐργαζώμεθα μετερχόμενοι ἕκαστος μετ' ἐπιμελείας καὶ τιμιότητος τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς συντήρησιν ἡμῶν ἀναγκαίων, διότι ἄλλως ἢ ἀργία διὰ τῶν στερήσεων, αἵτινες παρακο-
λουθοῦσιν αὐτῇ, θέλει μᾶς ὠθήσει εἰς τὴν τοῦ πλη-
σίον ἀδικίαν· δεύτερον δὲ νὰ εἴμεθα αὐτάρχεις καὶ ὀλι-
γαρκεῖς ἀποφεύγοντες τὴν φιλοκέρδειαν καὶ τὴν πλεο-
νεξίαν, διότι ὁ ὑπὸ τῶν παθῶν τούτων κατεχόμενος, ὑπὸ
τῆς ἀπλήστου ἐπιθυμίας τοῦ κέρδους κινούμενος, τὰ
πάντα ἐπὶ τέλους θὰ θεωρήσῃ ὡς θεμιτὰ καὶ ἐπιτρε-
πόμενα.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝΝΑΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Τί μας διδάσκει ἡ ἐνάτη ἐντολή;

Ἡ ἐνάτη ἐντολή διδάσκει ἡμᾶς νὰ ἀποφεύγωμεν πᾶσαν προσβολὴν καὶ κατὰ τῆς ὑπολήψεως καὶ τοῦ καλοῦ ὀνόματος τοῦ πλησίον, ὅπερ κατὰ τὸν σοφὸν Σειράχ εἶναι πολυτιμότερον πλοῦτου πολλοῦ, διότι ἄ-
νευ τοῦ καλοῦ τούτου ὀνόματος εἶναι ἀδύνατος ἡ μετὰ
τῶν ἄλλων ἐνέργεια. Ἐντεῦθεν πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν
πᾶσαν ἐν δικαστηρίῳ ψευδῆ κατὰ τοῦ πλησίον μαρτυ-
ρίαν ὅταν προσκαλώμεθα ὡς μάρτυρες, πᾶσαν ψευδῆ

καὶ ἄδικον κατὰ τοῦ πλησίον καταγγελίαν καὶ ἐν γένει
πᾶσαν κατὰ τοῦ πλησίον κατηγορίαν, διαβολὴν καὶ
συκοφαντίαν.

Ποῖα καθήκοντα ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς ἡ ἐντολὴ αὕτη ;

α.) Νὰ λέγωμεν πάντοτε τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ ἀπο-
φεύγωμεν τὸ ψεῦδος, οὔτινος πατὴρ εἶναι ὁ διάβολος,
καὶ τὸ ὁποῖον οὐδὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἀγάπην
καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τὴν ὁποῖαν ὀφείλομεν εἰς τὸν πλη-
σίον ἡμῶν β.) νὰ μὴ κατηγορῶμεν τὸν πλησίον φα-
νερῶς ἢ κρυφίως καὶ νὰ μὴ χλευάζωμεν αὐτὸν διὰ
σωματικά ἢ πνευματικά ἔλαττώματα, ἐνῶ ὀφείλομεν
νὰ συντελῶμεν τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν τούτων θερα-
πείαν καὶ γ.) ἀναμιμνησκόμενοι ὅτι καὶ ἡμεῖς ἄνθρω-
ποι ὄντες εἰς πολλὰ δυνάμεθα νὰ περιπέσωμεν παρα-
πτώματα νὰ μὴ κρίνωμεν τὸν πλησίον αὐστηρῶς ἐκ
δυσμενείας καὶ μίσους ὀρμώμενοι, ἀλλὰ μετ' ἀγάπης
καὶ φιλαδελφίας, κύριον σκοπὸν τὴν διόρθωσιν αὐτοῦ
ἔχοντες καὶ ὄχι τὸν ἔλεγχον καὶ διασυρμὸν αὐτοῦ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΕΚΑΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Τί μας διδάσκει ἡ δεκάτη ἐντολή ;

Ἡ ἐντολὴ αὕτη μᾶς διδάσκει ὅτι ὄχι μόνον πρέπει
νὰ ἀποφεύγωμεν πάντα ὅσα αἱ προηγούμεναι πέντε
ἐντολαὶ ἀπαγορεύουσιν εἰς ἡμᾶς ἐν σχέσει πρὸς τὸν πλη-
σίον ἡμῶν, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ νὰ ἐπιθυμῶμεν πρέπει τὰς ἀ-

παγορευομένας ταύτας πράξεις· ὄχι μόνον δηλ. δὲν πρέπει νὰ ἀφαιρῶμεν τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν, τὴν περιουσίαν κ.τ.λ. τοῦ πλησίον, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἐπιθυμία πρὸς τοῦτο νὰ ὑπάρχη ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν. Ἡ ἐντολὴ λοιπὸν αὕτη ἀποβλέπει τὸν καθαρισμὸν τῆς καρδίας, ἣτις εἶναι ἡ πηγὴ, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπορρέουσι πᾶσαι αἱ πράξεις ἡμῶν, διότι ὅταν ἡ καρδία ἡμῶν ᾖ καθαρὰ καὶ πλήρης ἀγαθῶν αἰσθημάτων καὶ ἐννοιῶν τότε καὶ αἱ πράξεις θὰ ᾖναι τοιαῦται, ἐὰν δὲ τὸναντίον ἡ καρδία ἡμῶν ᾖναι πονηρὰ καὶ μεστὴ ἐπιθυμιῶν κακῶν, τότε καὶ αἱ πράξεις ἡμῶν θὰ ᾖναι ἀνάλογοι. (Λουκ. 6, 45). Διὰ τοῦτο ὀφείλομεν νὰ εἴμεθα προσεκτικοὶ καὶ ἅμα αἰσθανθῶμεν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν κακὴν τινα ἐπιθυμίαν, ἀμέσως νὰ προσπαθῶμεν ὅλαις δυνάμεσι νὰ ἐκριζώσωμεν αὐτήν, ὅπως μὴ κατακυριεύσῃ αὐτήν.

Περὶ τῶν ἐννέα μακαρισμῶν.

Μετὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν δέκα ἐντολῶν τί ἀπαιτεῖται πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ 6'. μέρους τῆς κατηχήσεως :

Ἡ ἔκθεσις τῆς ἐπὶ τοῦ Ὄρους λεγομένης διδαχῆς τοῦ Κυρίου, ἰδίως τῶν ἐννέα μακαρισμῶν, οἵτινες περιέχουσι τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα ἀπάντων τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων εἰς τὰς συνθήκας, διὰ τῶν ὁποίων οὗτοι δύνανται νὰ κληρονομήσωσι τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ μακαριότητα.

Ποῖος εἶναι ὁ πρῶτος μακαρισμὸς καὶ τίνες ἐν αὐτῷ μακαρίζονται ;

«Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Μακαρίζονται δὲ ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν οὐχὶ ἀπλῶς οἱ πτωχοί, οἱ σωματικῶς δηλ. πάσχοντες καὶ καταπιεζόμενοι ὑπὸ διαφόρων στερήσεων, ἀλλ' οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ἐκεῖνοι δηλ. οἵτινες ἔχουσι συναίσθησιν καὶ συνείδησιν τῆς πτωχείας τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῶν βίου, τῆς ἠθικῆς αὐτῶν ἀτελείας καὶ ἀμαρτωλοῦ καταστάσεως συνεπεία τῆς ὁποίας ὡς μηδὲν ἑαυτοὺς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ θεωροῦντες ταπεινοφρονοῦσι. Τοιοῦτος πτωχὸς τῷ πνεύματι εἶναι ὁ τελώνης τῆς παραβολῆς (Λουκ. 18, 10) ὁ τύπτων μόνον τὸ στήθος αὐτοῦ καὶ φωνῶν, ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἀμαρτωλῷ. Εἰς δὲ τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι ὑπόσχεται ὁ Κύριος ὡς ἀμοιβὴν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἀπόλαυσιν τῆς αἰωνίου μακαριότητος.

Ποῖος εἶναι ὁ δεύτερος μακαρισμὸς καὶ τίνες ἐν αὐτῷ μακαρίζονται ;

«Μακάριοι οἱ πενθοῦντες ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται». Μακαρίζονται δ' ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν οἱ ἐπὶ τῇ καταστάσει τῆς πνευματικῆς αὐτῶν πτωχείας, τῆς ἠθικῆς δηλ. ἀτελείας καὶ ἀθλιότητος λυπούμενοι καὶ πενθοῦντες. Ἡ θλίψις καὶ τὰ δάκρυα ἐπὶ τῇ ἠθικῇ ἡμῶν ἀτελείᾳ καὶ ἀναξιοσύνῃ, ἐπὶ τῇ ἀμαρτωλῷ ἡμῶν καταστάσει ἐκχεόμενα, πρέπει νὰ ᾔηται

διὰ τὸν χριστιανὸν πηγὴ ἀνεξάντλητος παραμυθίας καὶ παρακλήσεως· ἐν ᾧ δὲ πᾶς ὁ κόσμος ἀποφεύγει αὐτά, ὁ χριστιανὸς πρέπει νὰ εὕρισκῃ ἐν αὐτοῖς τὴν πηγὴν τῆς χαρᾶς αὐτοῦ καὶ ἀγαλλιᾶσεως, διότι κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Κυρίου ταῦτα θὰ παράσχωσιν αὐτοῖς παράκλησιν καὶ παραμυθίαν ἐν οὐρανῷ διὰ τῆς εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰσόδου καὶ τῆς κληρονομίας τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ μακαριότητος.

Ποῖος εἶναι ὁ τρίτος μακαρισμὸς καὶ τίνες ἐν αὐτῷ μακαρίζονται ;

«Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν». Μακαρίζονται δὲ ἐν αὐτῷ οἱ ἔχοντες ἤρεμον καὶ ἡσύχιον διάθεσιν ψυχῆς καὶ μήτε αὐτοὶ παροξυνόμενοι, μήτε τοὺς ἄλλους παροξύνοντες. Ὁ μακαρισμὸς οὗτος εἶναι φυσικὴ καὶ ἀναγκαία συνέπεια τῶν δύο προηγουμένων· διότι μόνον οἱ ἔχοντες συναίσθησιν τῆς ἀμαρτωλοῦ αὐτῶν καταστάσεως, συντετριμμένοι τὴν καρδίαν καὶ πενθοῦντες τὴν ἰδίαν ἀθλιότητα εἶναι γλυκεῖς καὶ ἡσύχιοι πρὸς πάντας καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔτι τοὺς προσβάλλοντας τὰ δίκαια καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν, ἐν ᾧ οἱ μὴ ἔχοντες τὴν συναίσθησιν ταύτην, οἱ φίλαυτοι καὶ ἐγωῖσται εἶναι σκληροὶ καὶ αὐθάδεις, ἄγριοι καὶ πικροί. Τοὺς πραεῖς τούτους μακαρίζων ὁ Κύριος ὑπόσχεται αὐτοῖς τὴν κληρονομίαν τῆς γῆς, οὐχὶ ἐννοεῖται τῆς αἰσθητῆς ταύτης γῆς, ἀλλὰ τῆς γῆς τῶν ζώτων (ψαλμ. 26, 13) τουτέστι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ποῖος ὁ τέταρτος μακαρισμὸς καὶ τίνες ἐν αὐτῷ μακαρίζονται ;

«Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται». Καὶ ὁ μακαρισμὸς οὗτος εἶναι συνέπεια τῶν προηγουμένων, διότι ὁ ἔχων συνειδήσιν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ καταστάσεως, ὁ πενθῶν διὰ ταύτην καὶ ἐν πραότητι ὑπομένων τὰ πάντα οὐδὲν ἄλλο ἐπιθυμεῖ εἰ μὴ μόνον τὴν δικαιοσύνην, ἤτοι πᾶσαν ἐν γένει ἀρετὴν, μεταχειρίζεται δὲ ὁ Κύριος ἐν τῷ μακαρισμῷ τούτῳ τὴν εἰκονικὴν ἔκφρασιν τῆς πείνης καὶ δίψης διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἄξιοι μακαρισμοῦ δὲν εἶναι ἀπλῶς οἱ μετ' ἀσθενοῦς θελήσεως καὶ παροδικῆς ἐπιθυμίας ποθοῦντες τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' οἱ σφοδρῶς ἐπιθυμοῦντες τὴν ἀρετὴν καὶ ἀγιότητα τοῦ βίου καὶ μετ' ἀληθοῦς ἀφοσιώσεως ἐκπληροῦντες τὸ θέλημα καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ. Εἰς τοὺς τοιούτους ὑπόσχεται ὁ Κύριος τὴν πλήρωσιν τῆς τοιαύτης αὐτῶν ἐπιθυμίας, τῆς ὁποίας ἀναγκαίᾳ συνέπεια εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ποῖος ὁ πέμπτος μακαρισμὸς καὶ τίνες ἐν αὐτῷ μακαρίζονται ;

«Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται». Μακαρίζονται δ' ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Κυρίου οἱ μὴ ἀδιαφόρως διακείμενοι πρὸς τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς ἀνάγκας τοῦ πλησίον, ἀλλ' ἐμπορούμενοι ὑπὸ τῆς πρὸς αὐτοὺς συμπαθείας καὶ ἀγάπης τὰς τοῦ πλησίον ἀνάγκας θεωροῦσιν ὡς ἰδίας αὐτῶν καὶ διὰ διαφορῶν μέσων προσπαθοῦσι νὰ ἄρῳσιν αὐτάς καὶ ἀπαλλάξωσιν αὐτῶν τὸν πλησίον. Εἰς τοὺς τοιούτους ὡς ἀμοιβὴν ὑπόσχεται

ὁ Κύριος ὅτι ἐλεηθήσονται, καὶ δικαίως, διότι ὁ μὴ συναισθανόμενος πρὸς τὸν πλησίον συμπάθειαν, οὐδεμιάς συμπαθείας καὶ ἐλέους εἶναι ἄξιος· ἢ πρὸς τὸν πλησίον λοιπὸν ἀγάπη καὶ συμπάθεια ἡμῶν ἀνταμιεφθήσεται διὰ τοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐλέους τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

Ποῖος ὁ ἕκτος μακαρισμὸς καὶ τίνες οἱ ἐν αὐτῷ μακαριζόμενοι;

«Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται». Οἱ ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Κυρίου μακαριζόμενοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες οὐ μόνον βίον καθαρὸν καὶ ἀνεπίληπτον διάγουσιν, ἀλλ' ἔχουσι καὶ καρδίαν καθαρὰν, ἀπηλλαγμένην πάσης πονηρᾶς ἐπιθυμίας, ἐγωΐσμου καὶ φιλαυτίας, καρδίαν ἐν ἣ ἑδρεύει ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, οὐδεμία δὲ ἀκάθαρτος ἐπιθυμία, ψευδὲς καὶ ἀκάθαρτον ὑπάρχει. Καθαροὶ λοιπὸν τῇ καρδίᾳ εἶναι οἱ ὑπὸ ἀγῶν καὶ ἀληθῶν φρονημάτων ἐμπορούμενοι καὶ ὑπὸ ἀδόλου καὶ ἀνυποκρίτου ἐπιθυμίας τείνοντες πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀγίου αὐτοῦ θελήματος. Εἰς τοὺς τοιοῦτους ὑπόσχεται ὁ Κύριος ὅτι ὄψονται τὸν Θεόν, δηλ. οἱ τοιοῦτοι θέλουσιν ἀξιωθῆ τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίας καὶ κατασταθῆ μέτοχοι τῆς αἰωνίου μακαριότητος τοῦ Θεοῦ.

Ποῖος εἶναι ὁ ἕβδομος μακαρισμὸς καὶ τίνες οἱ ἐν αὐτῷ μακαριζόμενοι;

«Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται». Ὁ Κύριος ἡμῶν ἐν τῷ μακαρισμῷ τούτῳ μακαρίζει τοὺς ἔχοντας ἐν γένει πρὸς πάντας εἰρηνικὴν

διάθεσιν καὶ τάσιν, ἐπομένως ὄχι μόνον ἐκείνους, οἵτινες ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀποκαταστήσωσι τὴν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διαταραχθεῖσαν εἰρήνην καὶ διαλλάξωσιν αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους, οἵτινες ἐπιθυμοῦσιν ἐν γένει νὰ διατηρήσωσιν αὐτὴν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἄλλους σχέσεσιν αὐτῶν, ἐκείνους οἵτινες πράττουσι πᾶν ὅ, τι συντελεῖ πρὸς εἰρήνην καὶ ἀπομακρύνει πᾶν τὸ ἐναντίον. Εἰς τοὺς τοιούτους ὑπόσχεται ὁ Κύριος ὅτι κληθήσονται υἱοὶ Θεοῦ θέλουσι δηλ. γένηται κατὰ χάριν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ καὶ μέτοχοι τῆς βασιλείας καὶ δόξης τοῦ Χριστοῦ. |

Ποῖος εἶναι ὁ ὄγδος μακαρισμὸς καὶ ποῖοι ἐν αὐτῷ μακαρίζονται ;

«Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Ἐποὺ ὁ Κύριος μέχρι τοῦδε κατέδειξε τὰς ιδιότητας καὶ τοὺς χαρακτηρισμοὺς τῶν ἀληθινῶν αὐτοῦ μαθητῶν καὶ ἐμακάρισε τοὺς ἔχοντας τὰς διαφόρους ταύτας ἠθικὰς ιδιότητας καὶ ἀρετάς, διὰ τοῦ ὄγδου μακαρισμοῦ προβαίνει εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς χριστιανικῆς τελειότητος, συνισταμένην οὐ μόνον εἰς τὴν διάπραξιν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς ἀγῶνας καὶ διωγμούς, διὰ τοῦτο καὶ μακαρίζει τοὺς ἕνεκα αὐτῆς διωκομένους· δὲν ἀρκεῖ λοιπὸν νὰ τείνη τις μόνον πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ πράττῃ αὐτὴν, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ νὰ πάσχη ὑπὲρ αὐτῆς, οὐδόλως ἀποδειλιῶν διὰ τὰ δεινὰ καὶ τοὺς διωγμούς, τοὺς ὁποίους ἤθελε προκαλέσει, νὰ ἦναι καρτερικὸς μέχρι τέλους καὶ ἐπὶ τούτοις καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν αὐτοῦ

νά θυσιάζῃ ὑπὲρ αὐτῆς. Εἰς τούτους δὲ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς διωκομένους ὑπόσχεται ὁ Κύριος ὡς ἔπαθλον τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ μακαριότητα.

Ποῖος ὁ ἔννατος μακαρισμὸς καὶ ποία ἡ ἔννοια αὐτοῦ;

« Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἑμοῦ. Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ». Ὁ μακαρισμὸς οὗτος εἶναι μία μερικωτέρα καὶ ὀριστικωτέρα ἀνάπτυξις τοῦ προηγουμένου, ἀναφερόμενος ἀμέσως μὲν εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ ἀποστόλους τοῦ Κυρίου, ἐμμέσως δὲ εἰς πάντας τοὺς χριστιανούς· ἡ δὲ ἐν αὐτῶν ἐμπεριεχομένη ἔννοια εἶναι ἡ ἐξῆς· δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ διωχθῇ τις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ νὰ πάθῃ ἐκ τῆς ἀδικίας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀνάγκη ταῦτα πάντα νὰ συμβῶσιν αὐτῷ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ μάλις ψευδῶς καὶ ἀδίκως· διότι, καθὼς λέγει ὁ ἱερὺς Χρυσόστομος, οὐχ ἀπλῶς τὸ κακῶς ἀκούειν μακαρίους ποιεῖ, ἀλλ' ὅταν καὶ δι' αὐτὸν (τὸν Χριστὸν) καὶ ψευδῆ τὰ λεγόμενα· ἐπεὶ ἐὰν μὴ ταῦτα προσῆ οὐ μόνον οὐ μακάριος, ἀλλὰ καὶ ἄθλιος ὁ κακῶς ἀκούων ». Εἰς τοὺς τοιούτους δέ, εἰς ἐκείνους δηλ. οἵτινες ἕνεκα τοῦ Χριστοῦ ὡς Σωτῆρος καὶ Λυτρωτοῦ τῶν ἀνθρώπων ἤθελον ὑβρισθῆ, διωχθῆ καὶ συκοφαντηθῆ, παραγγέλλει ὁ Κύριος ὅτι οὐ μόνον δὲν πρέπει ν' ἀνταποδίδωσι κα-

κὸν ἀντὶ κακοῦ, οὐ μόνον νὰ μὴ ἀγανακτῶσι καὶ λυπῶνται, ἀλλὰ τούναντίον νὰ χαίρωσι καὶ ἀγάλλωνται, διότι ἔφθασαν εἰς τὸ ἔπακρον τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς καὶ τελειότητος, καὶ διότι ὁ μισθὸς αὐτῶν εἶναι πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δηλ. θὰ λάβωσιν ὡς ἀμοιβὴν τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ μακαριότητα.

ΤΕΛΟΣ.

~~5315~~

2003

Κ/Πωαν

9-115

168

